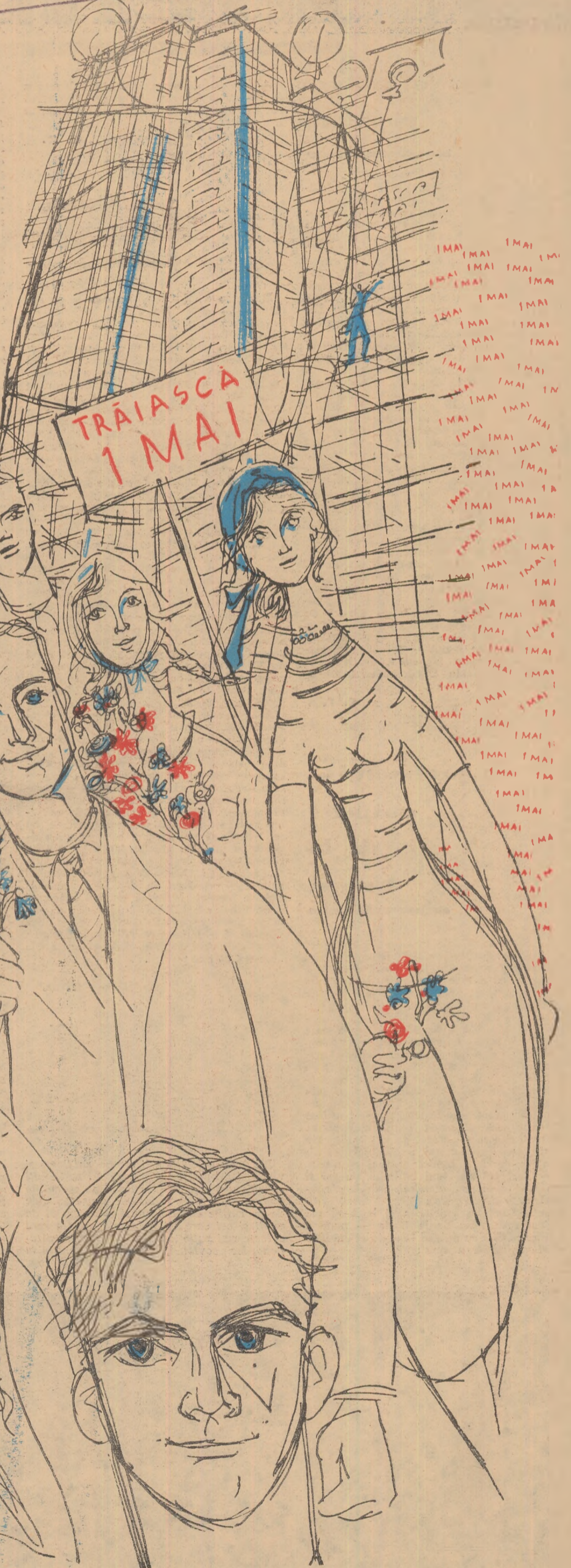

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Biblioteca Centrală
Regională
Hunedoara-Deva

Veac nou

ORGAN AL CONSILIULUI GENERAL A. R. L. U. S.

ANUL XIX

17 (945)

26 aprilie 1963

12 PAGINI, 1 LEU

Desen de Tia Peltz

memento

o editură populară

În capitala U.R.S.S. există o veche editură — una din cele mai vechi edituri sovietice — cu un nume ce sună veșnic proaspăt: „Tinăra Gardă”. Nu de mult s-au împlinit patruzeci de ani de la înființare, dar editura și colaboratorii ei își fac un titlu de onoare din a-i merita mereu numele. Și, într-adevăr, „Tinăra Gardă” știe să fie una din cele mai populare instituții culturale sovietice prin multele nume noi pe care le pune în circulație în fiecare an. În fiecare lună editura publică treizeci—patruzeci de cărți noi.

„Dar mereu tinăra, „*Molodaia Gvardia*” are și o glorioasă tradiție, cu care se mîndrește pe bună dreptate. Tirajul total al cărților apărute sub îngrijirea ei a ajuns astăzi la peste cinci sute de milioane de exemplare. Și toate pentru tineri. „Tinăra Gardă” a editat pentru prima oară celebrele cărți ale nemuritorului Nikolai Ostrovski: „Așa s-a călît oțelul” și „Născuți în furtună”, povestirile lui Gaidar și ale lui Mihail Șolohov, romane de Konstantin Fedin și Alexandr Fadeev... Dar cine ar putea să se încumete a face o trecere în revistă cit de sumară a nenumăratelor ei succese editoriale!

Pentru că tot a venit, însă, vorba de reviste, să nu uităm că editura „Tinăra Gardă” publică și treisprezece periodice: „*Znanie-sila*” (Cunoașterea — o forță), „*Iunii naturalist*” (Tinărul naturalist), „*Rovesniki*” (De aceeași vîrstă), „*Veseliie kartinki*” (Imagini vesele) și altele. Dar, încontestabil, periodicul care se bucură de cea mai mare faoare a publicului cititor — nu mai a favorilor — este „*Vokrug sveta*” (În jurul lumii) — o revistă specializată în povestiri fantastice, descrieri de călătorie, relatarea de descoperiri arheologice etc.

C. r.

„profesorul — oaspete” de la roma

La Roma se află de aproape trei săptămîni celebra dansatoare sovietică Olga Lepeșinskaia. Talentata balerină de la Teatrul Mare din Moscova va rămîne în capitala Italiei timp de o lună și jumătate, dar nu pentru a da spectacole. Ea este invitată de Academia națională de dans în calitate de „profesor-oaspete” și predă arta sa elevilor din clasele superioare și de la cursul de perfecționare.

Olga Lepeșinskaia, care lucrează de treizeci de ani la Teatrul Mare, i-a cucerit pe gazetarii italieni nu numai prin înalta sa măiestrie de interpretă și profesoară, ci și prin farmecul personalității sale, pline de un comunicativ entuziasm. Reporterii care i-au luat interviuri au fost surprinși aflînd că marea balerină este în momentul de față studentă a unui curs de specializare, după absolvirea căruia va deveni... cronicar teatral și ziarist.

— Cînd voi mai veni în Italia, eu voi fi cea care vă voi lua interviuri, a declarat zîmbind Olga Lepeșinskaia.

În legătură cu activitatea ei la Academia națională de dans de la Roma — unde a mai fost o dată cu prilejul Olimpiadei din 1960 — Lepeșinskaia a spus:

— Întotdeauna m-am simțit atrasă de munca de predare a dansului. Acum sînt fericită că pot să fac cunoscută școala rusă de balet în alte țări.

d. n.

sărbătoarea nordului

Primăvara s-a instalat biruitoare și pe necuprinsele întinderi ale Uniunii Sovietice. În sud au înflorit migdalii și caisii, tractoarele răstoarnă brazdele reavăne care, curînd, vor da primul rod. În nord însă, dincolo de Cercul polar, nămeții iernii deosebit de grele de anul acesta continuă să înfrunte cu semeție soarele. Și, totuși, deși oarecum neobișnuite, primele semne ale primăverii s-au arătat zilele trecute și în depărtatele ținuturi nordice. Neobișnuite, deoarece apropiata sosire a primăverii a fost anunțată nu de ghiocel și ciripit de păsărele trezite la viață, ci de o interesantă și originală competiție care încheie sezonul sportiv de iarnă.

„Sărbătoarea Nordului”, cum a fost numită de autohtoni tradiționala competiție care s-a desfășurat anul acesta pentru a 29-a oară, a intrat la Murmansk peste 5.000 de amatori ai sporturilor de iarnă. Competițiile ce au loc cu acest prilej se bucură de o mare popularitate, căci oferă un spectacol pasionant. Trecînd peste întrecerile de patinaj, cursele de schi sau de săniuțe și meciurile de hochei pe care le întîlnim și la latitudinea noastră, să ne oprim la câteva sporturi naționale, caracteristice popoarelor nordice. De pildă, la cursele la care participă atelaje sau schiori remorcați de reni. Înhamății la sănii ușoare, renii pot atinge uneori o viteză orară de 50 de kilometri! Desigur, pentru conducerea unui astfel de vehicul e nevoie de calități deosebite: în primul rînd o condiție fizică excepțională, stăpînire de sine.

Anul acesta, titlul de campion absolut al „Sărbătorii Nordului” a fost cîștigat de Vladimir Sarșin, păstor la stațiunea experimentală de creștere a renilor din Murmansk. Ținînd seama de probele pe care le-a trecut — cursa de 1 600 și cea de 3 200 de metri, precum și cursa de schiuri „la remorcă” — concurînd cu crescători de reni nu mai puțin experimentați și de faptul că selectarea și pregătirea atelajelor i-a luat nu mai puțin de un an, trebuie să recunoaștem că dobîndirea titlului de campion absolut într-o asemenea competiție nu-i de fel simplă.

„Sărbătoarea Nordului”, primul semn al apropiatei primăveri în depărtata peninsula Kola, a început să devină tot mai cunoscută și peste hotarele U.R.S.S. Anul acesta au participat și mulți sportivi străini așa că, pe bună dreptate, i s-ar putea atribui titulatura, pînă acum absentă din terminologia sportivă, de „Jocuri Olimpice polare”.

a. b.

colecții rare

Pasiunea colecțiilor îi atrage pe tineri și vîrstnici deopotrivă. Iar dacă cei mai mulți colecționari se simt atrași mai cu seamă de timbre, cărți postale, insigne sau etichetele de pe cutiile de chibrituri sînt destul de mulți și cei care își îndreapă atenția spre obiecte mai puțin „clasice”. Asociația colecționarilor sovietici, cu sediul central la

Moscova, ne dă cîteva amănunte despre membrii ei și despre pasiunile lor.

Lui V. A. Dombrovski, din Leningrad, i-au trebuit 25 de ani pentru ca originala-i colecție de șah să cuprindă piese alte de interesante și de rare. În vitrine, amenajate special în acest scop, Dombrovski are expuse peste o sută de table de șah cu figuri din argint, fildeș, abanos, porțelan, carton sau chiar din... miez de piine. De asemenea, alături de figuri de șah de o rară finețe, sculptate în os, în secolul XVII, de meșteri din Holmogori și de primele manuale de șah apărute în limba rusă, în muzeul lui V. A. Dombrovski există zeci de tablouri, sute de alișe și 2500 de volume consacrate diferitelor evenimente din lumea șahului. Oglîndînd istoria milenară a culturii șahiste, colecția lui V. A. Dombrovski, unică în U.R.S.S., e cercetată de numeroși vizitatori.

Dar ce spuneți despre o colecție de săpun de toaletă? Chimistul A. S. Grodzinski din Moscova a adunat, timp de peste patruzeci de ani, săpunuri din diverse țări și epoci. Apartamentul lui e o expoziție care-și face singură reclamă: parțimul săpunurilor răzbate pînă în stradă. Tot la Moscova se află o originală colecție de samovare de Tula: unele rotunde, aproape sferice, altele subțirele, ca trase prin inel, galbene, roșietice sau nichelate. Nu mai puțin interesantă este colecția de... nasturi de mantale militare aparținînd lui A. M. Demin. Conținînd exponate încă de pe vremea lui Petru cel Mare, colecția lui Demin are o mare valoare documentară și e cunoscută de cercetătorii științifici, scriitorii, oameni de teatru.

Sinteți colecționar? Dacă da, scrieți Asociației colecționarilor, str. Gorki nr.12, Moscova. Veți putea afla și alte amănunte despre neobosii stringători de rarități.

d. c.

„parc zoologic” subteran

Nicăieri în lume nu este atît de bine reprezentat regnul animal dintr-o perioadă învîlăuită în mister și puțin studiată din istoria pămîntului ca în „parcul zoologic” subteran din Inta (R.S.S.A. Komi). Dar despre ce perioadă anume e vorba și cum a apărut „parcul”?

...Lumina împrăștiată de lămpile minerilor străpunge greu întunericul. Stratul de carbune pornește pieziș în jos. Solul are o concentrație mare de sare și bolovani de piatră tocii de apă. În acest loc, fost cîndva un fund de ghiol, minerii de la mina nr. 9 din bazinul carbonifer Inta au descoperit ceea ce am numit la început „parcul zoologic” subteran. Mai întîi au găsit un craniu de crocodil. Și pentru că era ciudat ca un „locuitor” al tropicilor să se afle acolo, în împărăția mușchilor și lichenilor, fosila a fost transportată la filiala din R.S.S.A. Komi a Academiei de Științe a U.R.S.S. Un grup de paleontologi a stabilit că este vorba de un stegocefal — animal similar cu crocodilul dar de mult dispărut.

O expediție a filialei, trimisă număscerî în bazinul Inta, a făcut apoi și alte descoperiri interesante. Paleontologii au mai descoperit un craniu. De data asta era vorba de un labirintodont, viețuitoare amfibie, care uimește prin dimensiunile-i uriașe. S-au mai găsit, de asemenea, urme de plante de mult dispărute, schelete de pești, oase de reptile. Expediția a stabilit fără prea mare greutate că scheletele găsite în bazinul Inta sînt rămășițe de la sfîrșitul erei paleozoice, de care ne despart sute de milioane de ani.

Dar lucrul cel mai uimitor este că în solul îmbibat cu sare s-au aflat bucăți întregi de piele de stegocefal. Iar către capătul galeriei au ieșit la iveală schelete de animale necunoscute încă de paleontologie. Studiul lor continuă.

Descoperirile din bazinul Inta au o mare valoare științifică, ele răstoarnă ipoteze eronate ale unor savanți care afirmă că lumea viețuitoarelor din regiunile nordice a cunoscut o evoluție în cicluri încetinite, deosebită de ciclurile firești. Se dovedește astfel că regnul animal și vegetal din ținutul Zapolearie s-a dezvoltat în același timp cu natura întregului pămînt.

m. d.

HARITON

La invitația Comitetului de stat pentru cultură și artă se află în țara noastră Boris Pokrovski, artist al poporului al U.R.S.S., prim reșizor al Teatrului Mare din Moscova. Zilele acestea B. Pokrovski a fost oaspetele Teatrelor de Operă din București și Cluj, cu care a făcut un schimb de experiență

lumea tăcerii ...are glas

E mut ca peștele! Se pare însă că, în urma unor recente cercetări întreprinse de biologii sovietici, zicala aceasta începe să-și piardă conținutul. Într-adevăr, nu de mult, doi tineri savanți sovietici, Vladimir Protasov, de la Institutul de morfologie animală și Evgheni Romanenko, de la Institutul de acustică de pe lângă Academia de Științe a U.R.S.S. au stabilit, fără puțință de tăgadă, că peștii nu numai că emit sunete foarte caracteristice atunci cînd se deplasează, se hrănesc sau își urmăresc pradă ci, mai mult decît alît... chiar vorbesc!

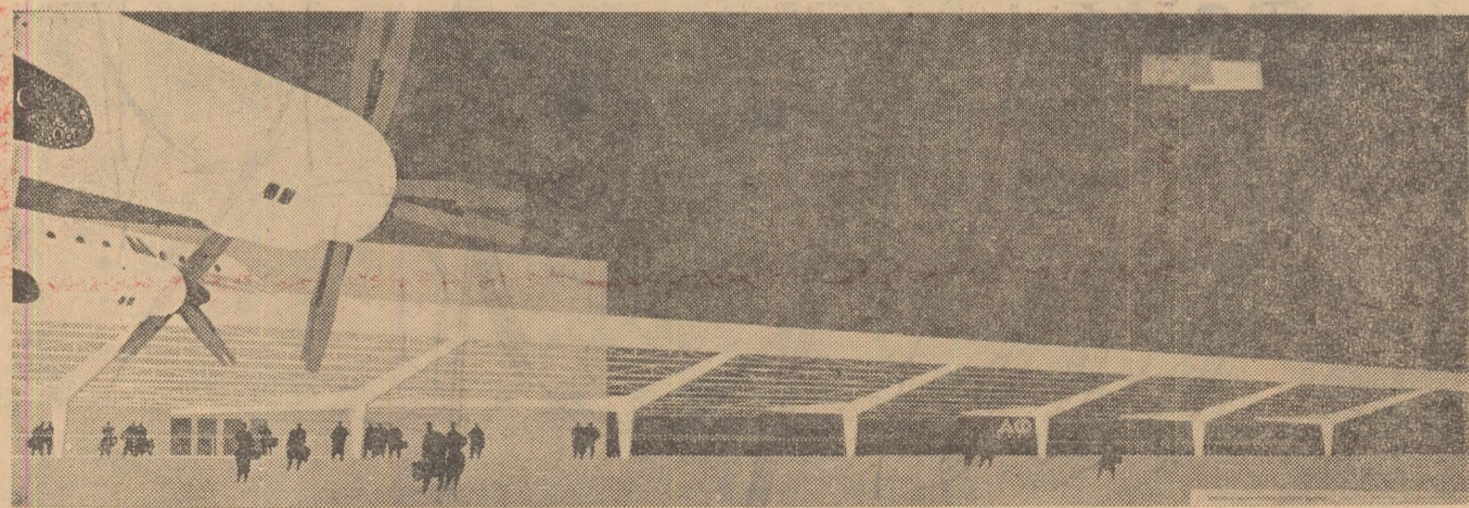
De necrezut și totuși perfect real. Iată-ne în laboratorul de ihtiologie. Într-un acvariu instalat în mijlocul încăperii are loc un adevărat „concert”. Cu ajutorul unui aparat special de detectare a sunetelor se poate auzi cum o babușcă începe să scincească dacă e trasă de coadă. Un hering piute. Se aud distinct „invectivele” amenințătoare pe care peștii și le aruncă în cursul micilor bătații din perioada reproducerii. Ba, unii chiar lipă de durere!

Din timp în timp, ihtiologii transmit rezultatele observațiilor lor fizicienilor.

Într-o zi, Protasov și Romanenko au făcut o experiență extrem de interesantă care i-a dus la o descoperire senzațională. În Grădina zoologică din Moscova, ei au cufundați aparatul lor într-un acvariu în care inoia un nisetru. Și, deodată, în aparut s-a auzit un șuierat. Șuieratul acesta este alît de caracteristic încît, cu prilejul unei călătorii pe Don, cei doi savanți au putut indica cu precizie pescarilor, cu ajutorul aparatului lor, locul unde-și făcea veacul un nisetru uriaș. Sunetul emis, au lămurit ei, este mijlocul prin care peștele detectează sau, mai bine spus, sondează împrejurimile atunci cînd apa e tulburată.

Descifrarea semnalelor emise de pești, prin mijlocirea bășicii din care elimină apa sau pe loc o loveșc cu niște oșșoare speciale, deschide largi perspective industriei piscicole. Căci peștii pot fi depistați acum după sunetele pe care le emit, cu alte cuvinte după „glas”. Primele experiențe au și avut loc. Nu de mult, submarinul pentru cercetări științifice, „Severeanka”, a putut descoperi în felul acesta numeroase bancuri de heringi.

b. a.

Peronul noii aerogări Vnukovo din Moscova (schiță de proiect).

O lucrare sovietică despre:

Republica Populară Română și competiția economică pașnică

Succesele dezvoltării economice a Republicii Populare Române — rod al politicii partidului nostru de industrializare socialistă, bazată pe dezvoltarea cu precădere a industriei grele — sînt o contribuție de seamă la victoria socialismului în întrecerea cu capitalismul. Aceasta este concluzia la care ajung economiștii sovietici în lucrarea „Întrecerea dintre două sisteme”, în curs de apariție la Editura politică din Moscova.

Tratînd, în capitolul „Compararea nivelurilor de dezvoltare economică a Romîniei și unor țări capitaliste”, principalele aspecte ale întrecerii economice dintre R.P.R. și state capitaliste ca Franța, Italia, Turcia, Grecia autorii reliefează, în primul rînd, ritmul mult mai ridicat înregistrat de

creșterea producției industriale a R.P.R. în comparație cu acela al țărilor amintite. Arătînd că în perioada 1951—1961 ritmul mediu anual de creștere a fost în R.P.R. de 13,3 la sută, în Franța — 7,0, în Italia — 8,7 și în Grecia — 8,1 la sută autorii capitolului respectiv subliniază că „Din punctul de vedere al ritmului de creștere a TUTUROR RAMURILOR INDUSTRIEI, în special a celei constructoare de mașini chimice, electroenergetice și metalurgice, România întrece considerabil țările capitaliste dezvoltate”. Această situație reală este ilustrată în lucrarea „Întrecerea dintre două sisteme” de următoarele date statistice:

Ritmul de dezvoltare a principalelor ramuri industriale:

1950 = 100

INDUSTRIA ELECTROENERGETICĂ	1955	1960	1961
R.P.R.	233	424	489
Franța	150	218	231
Italia	154	227	237
INDUSTRIA CONSTRUCTOARE DE MAȘINI			
R.P.R.	274	710	860
Franța	150	216	227
Italia	149	240	273
INDUSTRIA CHIMICĂ			
R.P.R.	293	658	836
Franța	163	302	333
Italia	204	370	416
INDUSTRIA TEXTILĂ			
R.P.R.	174	235	282
Franța	100	117	118
Italia	99	132	132

Producția industriei constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor a întrecut în 1961 de 13 ori nivelul anului 1938 iar ponderea ei în producția industrială globală a crescut, în aceeași perioadă, de la 10,2 la sută pînă la 25,1 la sută.

Lucrarea „Întrecerea dintre două sisteme” scoate în evidență un element specific pentru dezvoltarea industrială multilaterală a R.P.R.: deși țara noastră posedă mari rezerve de petrol, ocupînd în această privință locul al doilea în Europa, dezvolta-

rea ei industrială nu s-a rezumat la industria petroliferă, cum s-a întîmplat, spre exemplu, în unele țări ca Irak, în care 65 la sută din producția globală industrială revine industriei petrolifere sau ca Arabia Saudită, ci s-a extins asupra unor ramuri de bază cum sînt electroenergia, construcția de mașini, chimia și petrochimia etc. Sintetizînd această particularitate a dezvoltării industriale a R.P.R. autorii capitolului „Compararea nivelurilor de dezvoltare economică a Romîniei și unor țări capitaliste” menționează: „În urma realizării industrializării socialiste România este singura țară, relativ mică, din lume care, pe lângă o industrie petroliferă dezvoltată, are și o economie dezvoltată multilateral și în același timp — o puternică industrie constructoare de utilaj petrolier, a cărei producție e utilizată nu su-

ficienți 12 ani (1948—1959)!

Da-tele statistice arată că în 1961 producția de oțel a R.P.R. a fost cu 8 la sută mai mare decît a Olandei, de 4,4 ori mai mare decît a Norvegiei, de 6,7 ori mai mare decît a Danemarcei și de 7,5 ori mai mare decît a Turciei.

Concomitent cu creșterea în ritm mai rapid decît în țările capitaliste a industriei producătoare de mijloace de producție, în R.P.R. sporește și producția bunurilor de larg consum. În 1960, de pildă, producția țesăturilor de bumbac pe cap de locuitor a fost, față de 1950, de 1,5 ori mai mare, în timp ce în Franța și Italia ea a crescut cu numai 11 la sută. Dacă în anul 1937 România producea cu 21 la sută mai puțin zahăr pe cap de locuitor decît Italia, în 1960 a produs cu 20 la sută mai mult.

Succese importante a obținut

Franța și Italia la producția de cereale pe cap de locuitor. În 1950 producția de grâu pe cap de locuitor reprezenta în România 73 la sută față de nivelul producției din Franța și 81 la sută față de cel din Italia. În 1961, însă, nivelul producției de grâu pe cap de locuitor din R.P.R. a fost cu 3 la sută mai mare decît în Franța, cu 27 la sută mai mare decît în Italia și cu 13 la sută mai mare decît în Grecia.

Sinteza dezvoltării economice rapide a R.P.R. își găsește expresia în creșterea venitului național într-un ritm mai intens decît în țările capitaliste. În încheierea capitolului „Compararea nivelurilor de dezvoltare economică a Romîniei și a unor țări capitaliste”, din lucrarea amintită, se subliniază că dacă nivelul mediu anual de creștere a venitului național în perioada 1951—1961 a fost în R.P.R. mai mare de 10 la

ORIZONT

Cu ce ne vom hrăni în anul 2050?

Acum cîteva mii de ani oamenii mai treceau indiferenți pe lângă zăcămintele de fier iar pînă nu de mult nu cunoșteau încă valoarea esențială a minerului de uraniu. Astăzi, aproape toate elementele de pe planeta noastră sînt folosite de om, fie ca materiale, fie ca surse de energie. Și ritmul lor de utilizare crește necontenit.

Ne-am putea întreba totuși: cunoscînd acum destul de bine bogățiile naturale ale Terrei, putem fi siguri și că ele sînt absolut îndestulătoare pentru satisfacerea nevoilor omenirii? Se știe doar că mulți economiști burghezi, începînd cu Malthus și sfîrșind cu epigonii lui de astăzi, exponenți ai neomalthusianismului, afirmă și continuă să pretindă că resursele naturale ale Pămîntului sînt limitate, în timp ce creșterea populației nu cunoaște nici un fel de stavilă. Imprejurare care ar fi, chipurile, cauza multor nenorociri din vremea noastră.

O lucrare recent apărută în editura Academiei de Științe a U.R.S.S., anume „Resursele de trai ale omenirii” de M. Malik, dă un răspuns categoric la aceste probleme: „Atît în viitorul apropiat, cît și în viitorul ei mai depărtat, omenirea nu va fi amenințată de primejdia epuizării resurselor vitale ale naturii” — arată autorul ei.

Dar să vedem care sînt căile de sporire a producției de alimente, chemată să satisfacă nevoile unei populații ce se înmulțește necontenit? (În ultimii 300 de ani, populația globului a crescut de mai bine de 5 ori. În 1650, ea număra 545.000.000 de oameni, în 1900 — 1,6 miliarde, în 1961 — 2,9 miliarde. Iar dacă vom arunca o privire în viitor va trebui să admitem că în anul 2050 populația globului va atinge impresionanta cifră de aproximativ 8—10 miliarde de oameni). De unde își vor procura hrana de toate zilele miliardele de locuitori ai globului?

Autorul lucrării amintește în cuprinsul ei mai multe căi de înmulțire a resurselor alimentare naturale. Este vorba în primul rînd de sporirea producției agricole, de automatizarea producției, de extinderea suprafețelor însămînțate, de aplicarea chimiei la producerea de obiecte de consum, de exploatarea bogățiilor alimentare pe care le ascund mările și oceanele, de transformarea climei, a naturii plantelor și a animalelor, de folosirea unor noi surse de energie etc.

„...Dacă toată vegetația Pămîntului, scrie autorul, va fi înlocuită de culturi furajere și alimentare, mijloacele de hrană ar fi suficiente pentru a asigura traiul a 58 de miliarde de oameni; dacă toată vegetația mărilor și oceanelor va fi folosită pentru hrana oamenilor și animalelor domestice se va putea asigura alimentarea a 290 de miliarde de oameni. Dacă procesul de fotosinteză va asimila întreaga energie înghițită de frunze, plantele de pe glob vor asigura hrana a... 2,7 trilioane de oameni iar toată vegetația Pămîntului va hrăni circa 13 trilioane de oameni”.

Sînt numai cîteva cifre care atestă că, chiar dacă populația ar crește în progresie geometrică, resursele de trai pe care le are Terra ar fi mai mult decît suficiente.

Firește, sociologii burghezi sînt neliniștiți de astfel de probleme întrucît pentru țările capitaliste sînt caracteristice ritmuri extrem de mici de sporire a producției în raport cu creșterea populației, iar în anume rîstimpuri creșterea populației o ia chiar înaintea sporirii producției.

În socialism, însă, dirijarea conștientă a dezvoltării societății garantează din toate punctele de vedere soluționarea acestor probleme. Oamenii sovietici — la fel cu popoarele tuturor țărilor socialiste — socotesc că înmulțirea resurselor naturale este pe măsura puterilor lor.

A. Vlad

Ploiești — Uzina de detergenți

mai în interiorul țării, ci se și exportă”.

În lucrarea la care ne referim un deosebit interes prezintă unele comparații, cum sînt cele referitoare la producția principalelor produse industriale. Dacă Austriei, de pildă, i-au trebuit 53 de ani iar Suediei 69 de ani pentru a-și spori producția de oțel cu 1 milion de tone, Republicii Populare Romîne i-au fost

R.P.R., se subliniază în lucrarea „Întrecerea între două sisteme” și în dezvoltarea agriculturii. După cum se știe, transformarea socialistă a agriculturii înfăptuită sub conducerea partidului a avut loc în țara noastră în condiții în care producția principalelor ramuri agricole n-a scăzut ei, dimpotrivă a continuat să crească. Ca urmare a acestei particularități, R.P.R. a întrecut țări ca

sută, în țări capitaliste ca Anglia, Franța, S.U.A., Belgia, Norvegia, Danemarca, Suedia și Italia, acest ritm a avut o medie de numai 2,6 la sută.

Da, tocmai în asemenea diferențe se manifestă superioritatea socialismului, care a învins în R.P.R. alături de orașe cît și la sate.

M. Marinescu

deasupra prăpastiei

de general-maior V. DROZDOV

(Urmare din numărul trecut)

Unde stă studentul?

— Okipnaia? întrebă Nanette. Cântăreața de operă? Carmen?

— Da, dînsa — încuviință ofițerul de la Gestapo. Ne interesează foarte mult și mai ales cu cine are legături.

Apoi ofițerul căută prin niște hirtii și scoase un chestionar completat de Okipnaia.

— E din Vinnița. Tatăl ei, preotul Kopsucenko, a fost persecutat de autoritățile sovietice. Acum locuiește împreună cu dînsa pe strada Cikalov 32...

Intr-o zi Raia se ducea spre teatru pe strada Korolenko. Cineva o apucă discret de mîna. O femeie de statură potrivită, voinică și cu ochi negri, destul de drăguță, o cerceta cu interes.

— Bună ziua — i se adresă femeia. Nu mă recunoașteți?

— Nu. Cine sînteți?

— A, eu vă cunosc bine — continuă femeia surzind. Sînteți Raia Okipnaia din Vinnița, fiica lui Kopsucenko. Ați ajuns celebră, kievlenii sînt incantați de dv. Dar cîndva ne cunoșteam.

Raia încercă să-și amintească dacă o mai văzuse vreodată. Nu, n-o mai văzuse.

— Iertați-mă — îi răspunse — dar nu-mi amintesc.

Cînd Raia îi povesti lui Maxim despre doctorita Natașa, noua ei cunoștință, el o întrebă.

— Spui că-i șefa laboratorului policlinicii orașenești?

Află ce fel de om e. Ne-ar putea fi de mare folos.

Oamenii lui Kudrea procurau de la poliție buletine de

— Vrei să vii și tu? — o întrebă pe Nanette.

— Sigur.

In lojă, Natașa remarcă un tinăr foarte frumos, cu un buchet de teiești în mîna. În fața sa se afla și el, cerîndu-și scuze, ieși în foaier. Natașa îl urmă și-l văzu intrînd în eleganta cabină a Okipnei.

— Faceți cunoștință — îi spuse Raia. Vanea, admirator al talentului meu și un viitor corifeu al medicinei.

— Un student cam tomatic — observă glumind Vanea.

— Medicina e noua formațiune a lui Vanea. Înainte a fost învățător undeva pe lângă Harkov. Nu-i așa Vanea? — interveni Raia.

„Pentru un învățător de provincie e cam prea stilat“ — își notă în gînd Nanette și-i raportă șefului ei:

— Okipnaia are un prieten, un ucrainean student la medicină, un oarecare Ivan.

— Continuă s-o ții sub observație.

Pe zi ce trecea, Nanette oștiga tot mai mult încrederea Raisei. Se duceau împreună la croitoreasă, prin magazin. La rugămintea Raiei, Nanette îi procură chimicale și un certificat medical prin care prietenul ei, studentul, era scutit de frecvență la cursuri. Intr-o zi îi dădu chiar și cheile apartamentului ei, alcătuit din cinci camere.

Tot ce izbutise, însă, să afle Nanette între timp era numai numele studentului: Kondratiuk.

— Află-i neapărat adresa — îi porunci scurt Grüst — Să-mi raportezi peste două zile...

Ivan își continua activitatea-i primejdioasă. Împreună cu Mitea întocmea planuri de acțiuni subversive. De multe ori se întorcea acasă vesel și-i spunea Mariei Ilinicina:

— Ei, Mariika, ai noștri nu dorm! Astăzi cineva a scufundat în Nipru niște șalupe ale poliției...

Chiar atunci se apropiase însă de Raia un tinăr în haine

cafenii și-i poruncise să-l urmeze.

Ivan se afla încă undeva pe aproape. Nu-l urmărea nimeni. Voia să se ducă la Lantuh. Urcă la etajul doi, deschise ușa și făcu cîțiva pași.

— Stai! — strigă cineva. Nu mișca!

Ivan se întoarse. Doi SS-iști îl țineau sub amenințarea a două pistoale.

— Peroheziționează-l!

Maxim fu percheziționat. Se găsiră asupra-i douăzeci de manifeste pe care le bătușe la mașină cu Raia. Fu arestat.

In aceeași seară Maxim și Raia fură crunt chinuți.

— Le-am organizat un „concert“ pe cînte — se lăudă Grüst față de Nanette cînd aceasta veni la SD să afle cum s-a terminat „operația“. — Tu ocupă-te de ceilalți.

Pe marginea prăpastiei se aflau acum Jenea Bremer și Jorj Dudkin...

La șase iulie, la Nanette veni un tinăr cu ochelari. Era Jorj.

— Cu Raia s-a întîmplat o nenorocire. Jenea vă așteaptă lângă catedrala Sf. Vladimir. Să mergem...

Ieșiră în stradă și se îndreptară spre catedrală — Jorj pe o parte a străzii, Nanette pe cealaltă. Pe drum Nanette izbuti să mai treacă pe la SD și cînd se apropie de Jenea era însoțită de patru agenți ai Gestapoului.

— Sus mîmile! porunci Grüst.

Agenții Gestapoului îi înconjurară pe arestați și-i escortară la strada Korolenko. În fața străzii Prorezniaia, Jorj scoase din buzunar un cuțit și se aruncă asupra unui hitlerist. Acesta se clătina.

— Fugi — strigă Jorj, atrăgîndu-i după el pe agenți care deschiseră focul. Agenților le săriră în ajutor niște soldați care treceau pe stradă. Jorj alerga în zig-zag, ca să nu fie lovit de gloanțe, apoi se călără pe un burlan de unde se sui pe un acoperiș. Grüst se repezi după el, dar se lovi și rămase jos.

Ce se întîmplase, însă, între timp cu Jenea? O părăsiseră puterile și avusese o oriză de inimă. Se prăbușise pe trotuar și întrebă mereu: „A fugit! A fugit?“ Trecătorii îi spuneau: „Fugi mai repede, că nu mai e nimeni pe aici“. Dar Jenea zăcea nemîșcată și privea în sus pînă cînd văzu că Jorj izbutise să scape.

Apoi se ridică și porni, olătîndu-se, pe stradă. Dar numaidecît se apropiară de dînsa doi hitleristi care o duseră la Gestapo, de unde nu mai ieși.

Nici minciunile, nici provocările, nici șantajul, nici torturile nu l-au putut face pe Maxim să vorbească. A fost închis într-o celulă cu un trădător, dar și acolo a tăcut. Trupul i se înnegri din pricina loviturilor. Sustinea morțiș că se numește Ivan Kondratiuk. Este singurul lucru pe care au izbutit hitleristii să-l smulgă de la el.

Zi de zi, timp de trei luni, Maxim, Jenea și Raia au fost mereu interogați. Viața devenise pentru ei un chin neîntreput. Cum își veneau o clipă în fire erau din nou luați în primire de Gestapo.

Asta-i tot ceea ce am izbutit să aflăm despre ultimele zile ale lui Maxim, Raia și Jenea. Au murit tăcînd, fără să denunțe pe nimeni. Iar organizația a continuat să acționeze sub conducerea lui Mitea Sobolev.

Partizanal Kalașnikov

Am întreat-o pe Natașa Gruzdova dacă a auzit ceva despre partizanal Kalașnikov.

— Bineînțeles — ne-a răspuns. — Tot Kievul vorbea în 1942 despre el. Circulau pe seamă-i tot felul de povești. Se zicea că uneori se iveau ziua în amiază la marele vreo fabrică de paste făinoase de unde încărca o mașină cu produse și lăsa un bilet: „Am luat pentru partizanii sovietici. Kalașnikov“. Sau că a sustras germanilor două camioane cu echipament militar.

— Dar personal l-ai cunoscut pe Kalașnikov?

— Nu, nu l-am văzut niciodată.

A fost rîndul nostru să-i povestim Mariei Ilinicina.

La Kiev exista o bancă mare unde se colectau impozitele kriev în întreg rîndul respectiv. Impozitele plătite de kievleni erau mari așa înou și sumele aflate în safeurile băncii erau impresionante.

Intr-o zi, după ce casa se închisese și toți banii fuseseră împachetați spre a fi expediați la banca orașenească, în clădire intrară doi înși: un om scund, cu părul cărunt, și un atlet cu ochi albaștri. Bărbatul înalt scoase pistolul și se postă la intrare iar măruntelul intră în biroul directorului și se înapoie împreună cu acesta.

— Deschide-i, îngăimă directorul, adresîndu-se casierului. Acesta descuie casa de bani. Bătrînul scoase de acolo bani, numărînd atent pachetele de bancnote.

— Spuneți stăpînilor voștri că partizanal Kalașnikov a luat înapoi banii furați de ei, bani care o să fie folosiți în lupta împotriva ocupanților.

Grupul lui Kalașnikov care, în dosarele SD-ului figura sub numele de „Fulger“, dădea astfel multă bătaie de cap Gestapoului. De multe ori Himmler și Koch îi întrebau ironic pe șefii SD-ului din Kiev: — Cînd terminați cu Kalașnikov?

Dar partizanal Kalașnikov era greu de găsit. Era un bătrînel scund, prost îmbrăcat, care putea fi văzut pe străzile Kievului țînînd în mîna un coș împletit plin cu tot felul de zdrențe. Maria Ilinicina Gruzdova îl cunoștea, desigur, foarte bine. De multe ori îi dăduse de mîncare. Numai că-l știa sub alt nume: Mitea Sobolev. Sub noua-i înfățișare — Kudrea îi spunea uneori în glumă „speculant“ — cutreiera nestingherit gările, piețele, se învîrtea pe lângă instituțiile germane și pătrundea pe neobservate acolo unde trebuia.

Operațiile „bancare“ ale lui Kalașnikov aveau o trăsătură caracteristică care fusese lesuită de SD. Kalașnikov își dădea loviturile sîmbăta. Și citeva sîmbete la rînd Gestapoul postă o pază secretă la toate băncile și casele de plăți din Kiev. Dar Kalașnikov nu se mai ivi. Abia la 4 februarie 1943 izbuti Gestapoul să pună mîna pe el.

Dar și după moartea lui Sobolev la Kiev a continuat să se vorbească mult timp despre Kalașnikov. Conducerea gru-

Desen de P. Pavlinov

Identitate, permise, adeverințe și aveau nevoie de chimicale spre a schimba numele trecute în aceste acte.

După cîteva zile Raia se întîlni iar, în fața teatrului, cu noua ei cunoștință.

— Am să am plăcerea să te aud astă seară — o interpelă Natașa. Cu mare greutate am făcut rost de un bilet.

— Treci pe la mine după spectacol — o invită Raia. O să plecăm împreună acasă.

Natașa nu mai văzuse o societate atît de aleasă ca aceea care se adună după spectacol la Okipnaia acasă. În jurul mesei, bogate pentru vremea aceea, se aflau un standartenführer SS, un obersturmbanführer, aghiotantul comandantului SS din Kiev, generalul maghiar Franz Karlovici și alți cîțiva ofițeri, directorul Teatrului de Operă și o blondă frumoasă care vorbea perfect germana. Oaspeții toastară pentru Germania mare, pentru noua ordine și pentru Führer iar cînd se ridicară de la masă, generalul, congestionat de băutură și îndrăgostit (toată seara o ținuse de mîna pe Raia), o rugă pe artistă să cînte ceva la pian. Se vorbea chiar c-o ceruse în căsătorie și că Raia n-ar fi refuzat...

A doua zi, în laboratorul Natașei intră un german deșirat, șters, interpret al SD-ului.¹⁾

— Șeful ar dori să știe cum merg treburile.

După o oră Natașa raporta căpitanului Grüst:

— Okipnaia are simpatie pentru autoritățile germane. După părerea mea, n-are rost să ne pierdem vremea cu dînsa.

Și-i povesti amănunțit despre serata dată de Raia.

— Totuși continuă s-o urmărești — îi ceru ofițerul.

La 3 mai Raia cîntă în „Carmen“.

Și Gruzdova își dădea imediat seama că acel „cineva“ erau chiar Maxim și tovarășii lui.

Apoi Ivan făcu rost de un număr din „Pravda“ și hotărî să scoată un manifest în care să expună conținutul articolului de fond adresat populației din teritoriile ocupate. Timp de cîteva zile bătu la mașină manifestul în apartamentul Nanettei.

Intr-una din zile Nanette trecu pe acasă ca să vadă ce fac Ivan și Raia în lipsa ei. Ascultă la ușă. Auzi șoapte și niște zgomote metalice înăbușite. Se lipi de ușă. Desluși un foșnet ușor. Raia îl întreba ceva pe Ivan care-i răspundea în șoaptă. Apoi se lăsă liniștea. „Se sărută“ — își spuse Nanette și iar auzi zgomotele înăbușite. Atunci își dădu seama că scriau la mașină...

— Unde locuiește Ivan? — o întrebă căpitanul fixînd-o cu o privire înghețată.

— Am să aflui imediat — se grăbi să răspundă Nanette și-i raportă despre manifeste.

Grüst sări de pe scaun.

— Vrasăzică nu m-am înșelat în privința „studentului“ — rosti el mulțumit. E un mare grangur de partid. Să ne grăbim. S-ar putea s-o șteargă.

Mai chemă un agent al Gestapoului, Scharm, și împreună întocmiră planul arestării lui Ivan și al Raisei.

La o oră după ce Maxim și Raia părăsiseră apartamentul Nanettei, în casa preotului Kopsucenko dădu buzna o femeie.

— Acum cîteva minute Raia a fost arestată în piața Semaia...

Era pianista de la Teatrul de Operă, care se nimerise din întîmplare pe acolo. Observînd că e urmărită, Raia se apropiase de ea și-i spusese în șoaptă:

— Du-te la Jenea și spune-i că sînt mărîrită.

1) Sicherheitsdienst (Serviciul de siguranță), anexă a Gestapoului.

...Întâi se întunecă piscurile sure ale munților, apoi amurgul coboară solemn și peste Sevan, desenând în ape figuri bizare, ca niște dragoni din povești. Urcasem aproape 2000 de metri în spirală, pe serpentine cind abrupte, cind în bucle largi, care aminteau peisajul frumoasei noastre văi a Prahovei. Și iată-ne pe malul imensului ochi de apă. Ce forțe uriașe ale naturii să se fi măsurat aici, și cind oare? Ce crater de vulcan să fi fost pe aceste meleaguri? Ori poate că cine știe ce ghețari au săpat cu răbdare de-a lungul mileniilor ca să facă loc apelor cu limpezimi de cristal ale Sevanului?

Vedere spre Ararat

APUS DE SOARE PE LACUL SEVAN

Cine vizitează Erevanul și Armenia Sovietică nu se poate să scape priveștiștea unică a acestui lac aflat la o altitudine record pentru întreaga Uniune Sovietică: 1914 metri!

Îl privim... Firește, o incursiune în geografie este inevitabilă. La picioarele noastre se odihnește o întindere de apă de peste 1400 de kilometri pătrați. În Sevan își varsă torențele repezi 28 de râuri de munte, care adună zăpezi și ghețuri de pe munții din jur. Ghidul ni-i arată: Sahdaghsul, Araguni, Pam-baksim, iar mai departe masivul pleșuv Ghegam, pierdut în nori, la peste 3000 de metri altitudine.

Puțin mai jos, din lacul Sevan își trage obârșia râul de munte Zanga (sau Zang — cum i se mai spune în dialectul local). Firul de apă crește, coboară pe o diferență de nivel de peste 1000 de metri și, după un amețitor slalom printre stînci, se varsă în Araks care, la rîndul lui, se îmbrățișează cu marele fluviu caucazian Kura.

Sevanul este un „moșneag” blind și lînștit. Rareori vreun val îi încruntă privirea de azur ca a celui mai limpede cer. Și nici nu-l interesează, pare-se, contabilitatea complicată pe care hidrologii o țin pe seama lui; anume că în cele 365 de zile ale anului capătă 1 miliard 300 de milioane de metri cubi de apă nouă din care se evaporă sau pleacă pe albia „fetei” lui neastîmpărate Zanga aproape tot atât. Iar de iarnă și frig mică că-i pasă. Apa Sevanului nu devine aproape niciodată oglindă de gheață, păstrîndu-și la suprafață, chiar și iarna, o temperatură de plus 1—2 grade. Rareori, cind vreo răsuflare de ger din stepă se strecoară printre văile munților, prinde o pojghiță subțire. Bătrîni de prin partea locului își amintesc să se fi întimplat așa ceva. Dar tare de mult.

Lacul Sevan este un punct turistic de mare atracție. Și nici nu-i de mirare. Inchipuți-vă imaginea unei mări revărsate între munți! De pe un mal îl vezi în ceață pe celălalt. Pe apă circulă cutere, iole sau simple bărci cu visle, bine cunoscutele „universale”. Mii și mii de oameni trec acolo, găsind o odihnă minunată, petrecînd ore de reconfortare în peisajul munților și în prietenia nedespărțită a sportului. Duminicile este chiar... aglomerație. În jurul lacului s-au creat complexe turistice moderne: cabane, restaurante, baze nautice. Circulă curse regulate de autobuze. În zilele senine (și sînt atît de multe în Armenia) de pe malul lacului Sevan se vede muntele „biblic” Ararat, aflat pe teritoriul Turciei. Legenda spune că acolo ar fi acostat Arca lui Noe. Dar acum nici copiii nu mai cred în ea.

Acum cîțiva ani a făcut vîlvă în presa

occidentală știrea că un grup de „savantî” americani, venise în zona muntelui Ararat spre a căuta... urmele corăbiei lui Noe! Pentru asta „savantî” își luaseră toate măsurile de precauție, înarmîndu-se cu... lunete și aparate de fotografiat, cu puternice teleobiective. N-a fost greu să se afle că era de fapt vorba de un grup de militari americani pentru care „Arca lui Noe” prezenta un singur interes. Acela de a fi acostat într-un loc aflat astăzi la... hotarele Uniunii Sovietice.

Oamenii au tulburat liniștea seculară a Sevanului. Dar nu numai vilegiaturîștii cu rucsacuri și spirtiere ori copii care caută pe malurile lacului pietre colorate. Ci mai cu seamă inginerii care au vrut să prefacă în lumină și căldură forța latentă a mioanelor de metri cubi de apă ale trupului său. Și au folosit pentru aceasta râul Zanga. Pe traseul sinuos a fost proiectată o „cascadă de hidrocentrale”, în total 8 la număr. Și cum oamenilor sovietici le place să transpună în viață planurile, iată că șase dintre ele dau acum curent. Și încă mult de tot. Cu timpul Zanga va primi o cantitate triplă de apă. Cum? Prin coborîrea cu 50 de metri a altitudinii Sevanului. Aceasta îi va reduce de circa 6 ori suprafața și va micșora cu același procent evaporarea (care acolo are un coeficient foarte mare). Cum sursele de alimentare ale lacului rămîn aceleași, surplusul de apă, neavînd încotro, va porni pe albia Zangăi punînd în mișcare turbinele. Îndrăzneț plan! Și ingenios! Aceasta este cascada de „ghidroelectro-stanții” a Sevanului, una dintre cele mai puternice din Caucaz.

Firește, Sevanul este locul preferat al iubitorilor turismului și al sporturilor nautice. În apa lacului coboară, însă, deosebi și pasionații de înot subacvatic. Oameni înarmați cu măști de oxigen și „labe de gîscă” au adus din „lunea tăcerii” documente arheologice de mare însemnătate. Pe fund s-au găsit urmele unor vechi civilizații, ruine acoperite de alge și scoici, amfore, monede, inscripții.

Litere săpate în piatră pomeneau de cetatea Eriani, datînd din veacul al 8-lea înaintea erei noastre, probabil strămoșul Erevanului de astăzi. Aici locuiau urarții. Inscriptiile amintesc de numele unui conducător al lor, Rusa I. Templul antic Garni, din apropierea Erevanului are 2000 de ani vechime. Documentele istorice vorbesc și despre Erevan care, pe la 1400, este citat ca centrul administrativ al Armeniei de est. O sută de ani mai tîrziu, orașul este transformat într-o cetate de frontieră care, în 1604, după o prelungită și eroică apărare, este cucerită de șahul Abbas al Persiei. Erevanul arde, ca și Cartagina, dar renaște din propria lui

cenusă și după 200 de ani de existență anonimă este alipit Rusiei în urma războiului victorios ruso-persian (1826-1828). Recensămîntul din 1887 îl găsește cu 14000 de locuitori. Cu litere de aur este înscrisă în istoria Erevanului ziua de 29 OCTOMBRIE 1920 cind în Armenia a fost proclamată puterea sovietică.

Înarmați cu aceste date sosim în capitala R. S. S. Armenie. Oraș de un farmec deosebit. Secole, epoci, o istorie îndrăgă își dau aici mina. La prima vedere îți face impresia că totul a fost săpat în piatră. Granitul, bazaltul și tuful multicolor au primit binecuvîntarea mortarului, transformîndu-se în clădiri și coloane. Foarte multă marmoră. De altfel, ea se găsește la tot pasul în această regiune.

Circuitul cu autocarul al Erevanului se transformă într-o lecție de arhitectură și de bun gust.

Popas la Filarmonică. Fațadă în semicerc, sală de un neînchipuit lux și o scenă imensă care îndeamnă la montări grandioase.

Strada principală, purtînd numele poetului național al Armeniei Abovian, și clădirea Politelnicii se profilează pe un fundal de munți pictați în zeci de culori. Piața Lenin, ridicată în stil autoliton, cu un mic lac artificial în mijloc, îți dă senzația că te afli într-un muzeu. Parcă ai căuta din ochi pe ingrijitorul care să-ți dea pîslarii. Cum să calci cu talpa prăfuită pe superbul mozaic al pavajului, o veritabilă operă de artă a meșterilor șlefuitori ameni! Mari poduri suspendate, printre care cel al Victoriei, uimesc prin dimensiuni și îndrăzneală, dau orașului o frumusețe rar înlînită.

Iată-ne în grădina botanică, fondată în 1935 pe 100 de hectare de pustiu. Aici își deschid petalele florile Armeniei, înverzesc plante tropicale și subtropicale, mii de tufisuri decorative. Palmierul își pleacă frunzele de paloș către petalele gingașe ale begoniilor și înelșă parfumul subtil al rozelor de tot felul...

La doi pași de oraș se află multe locuri de odihnă, dintre care localitățile climatice Arzni și Djermuk sînt cele mai cunoscute și mai frecventate. Arzni, de exemplu, este situată pe două versante ale unei văi foarte înguste, străbătută de un riu cristalin. În decolul pietros al Armeniei aici afli o adevărată oază de verdeață în care... zimbesc arbuști de munte și plante meridionale, brazii semeți și palmieri. Iar sus, la 2000 de metri, Sevanul, pe malul căruia am admirat un amurg de soare. N-o să-l uităm niciodată...

Tudor Valeriu

Ce-am
lua
cu noi

Dacă am pleca în Marte...

În 1877, Marte se afla la „numai” 56.000.000 de kilometri de Pămînt. Era una dintre marile opoziții care se repetă la fiecare 15 sau 17 ani.

Încercînd să întocmească o hartă mai exactă a planetei vecine, astronomul italian Schiaparelli întreprinse o serie de observații minuțioase — ajutat fiind de vîzduhul limpede al Milanului și de un telescop cu un obiectiv de 21 centimetri. În timpul uneia dintre aceste observații el zări deodată o linie subțire și dreaptă care unea două „mări” apropiate, străbătînd deșertul roșietic.

Așa s-a născut problema canalelor marțiene.

„Aspectul lor straniu — seria Schiaparelli — regularitatea lor geometrică riguroasă, ne fac să gîndim că au fost construite de făpturi inteligente, locuitori ai acestei planete”. Mergînd și mai departe, astronomul american Lowell considera canalele ca fiind destinate pom-pării către ecuator a apei provenite din topirea calotelor polare și a calculat că puterea sistemului de pompare trebuie să fie de cel puțin patru ori mai mare ca aceea a cataractelor Niagarci.

Fantezie? Previziune?...

Știința nu și-a spus încă ultimul cuvînt. Ea consideră însă ca un fapt aproape de necontestat existența vegetației în anumite regiuni ale planetei — așa cum au demonstrat mai cu seamă lucrările savantului sovietic Gavriil Andrianovici Tihov, creatorul astrobotanicii. Și fără îndoială că nu va trebui să așteptăm marea opoziție din 1973 pentru a afla dacă pe Marte există sau nu viață. Stațiunea interplanetară automată sovietică „Marte 1” a parcurs o distanță de peste 100 de milioane kilometri către ținta pe care o va atinge în luna iunie. Trecînd la mică distanță de solul planetei, ea ne va transmite datele așteptate cu nerăbdare de milioane de oameni.

Să presupunem că „Marte 1” va confirma ipoteza existenței... marțienilor. Să presupunem că „Marte 2” va fi o rachetă menită să amartizeze, purtînd cincisprezece exponate care să grăiască despre nivelul civilizației terestre din secolul XX.

Ce exponate ar trebui să conțină containerul rachetei?...

Aceasta este întrebarea pe care au pus-o cititorilor lor ziarele „Komsomolskaia Pravda” și „Les nouvelles de Moscou”, însoțînd-o cu următorul chestionar:

1. Ce eveniment al secolului va înfățișa fotografia-reportaj pe care o vom pune în container?
2. Ce document istoric important pentru omenire își va găsi locul acolo?
3. Cărui om mare al epocii noastre îi va fi închinată o povestire?
4. Pe cine va înfățișa portretul omului care a gloriificat secolul XX prin faptele sale?
5. Ce descoperire științifică remarcabilă va fi descrisă?
6. Modelul cărei invenții tehnice va fi introdus în container?
7. Ce uneltă de muncă modernă?
8. Ce obiect de uz curent — cel mai caracteristic pentru epoca noastră?
9. Ce articol de sport?
10. Ce operă beletristică?
11. Ce lucrare muzicală înregistrată pe bandă?
12. Ce film artistic?
13. Ce pictură sau sculptură (reproducere)?
14. Ce construcție arhitectonică (machetă)?
15. A mai rămas un loc în container. Propuneți un exponat care să vorbească și îl marțienilor despre viața pe Pămînt!

...Și răspunsurile au început să sosească la redacție. Sute de răspunsuri, aparținînd unor tineri și vîrstnici care activează în cele mai diferite domenii, din Uniunea Sovietică și de peste hotarele ei. Am spicuit cîte ceva din scrisorile iscălite V. Soloviov (inginer mecanic), Tatiana V. (arhitect), S. Glazova (funcționară), N. Kar (lăcătuș) și A. Măcriș (inginer) din România.

Desigur că însuși diversitatea întrebărilor chestionarului implică o mare diversitate de răspunsuri. Sînt însă unele puncte care au intrat în mod firesc unaaminitatea. Containerul deocamdată imaginar va conține o povestire despre Lenin, portretul lui Gagarin și... o minge de fotbal.

Mai departe, părerile sînt împărțite — și cred că oricîruia dintre noi i-ar fi greu să se hotărască. Evenimentul secolului înfățișat într-o fotografie?... Fotografia reversului Lunii, propune V. Soloviov, Tatiana V. opinează pentru Congresul Mondial al Partizanilor Păcii, S. Glazova pentru întoarcerea pe Pămînt a primului cosmonaut, N. Kar pentru una dintre cele mai mari hidrocentrale iar A. Măcriș pentru asaltul Palatului de iarnă. Un document istoric important pentru omenire? Proiectul Tratatului de dezarmare, sau Decretul cu privire la puterea sovietică, sau Programul P.C.U.S. O descoperire științifică remarcabilă?... Fenomenul radioactivității artificiale — particulele elementare — experiențele savantului italian Petrucci — energia atomică. Modelul unei invenții științifice?... Reactorul în care se înfăptuiește reacția termoneucleară — o mașină cibernetică — spîrgătorul de gheață atomic „Lenin” — o macara de construcții.

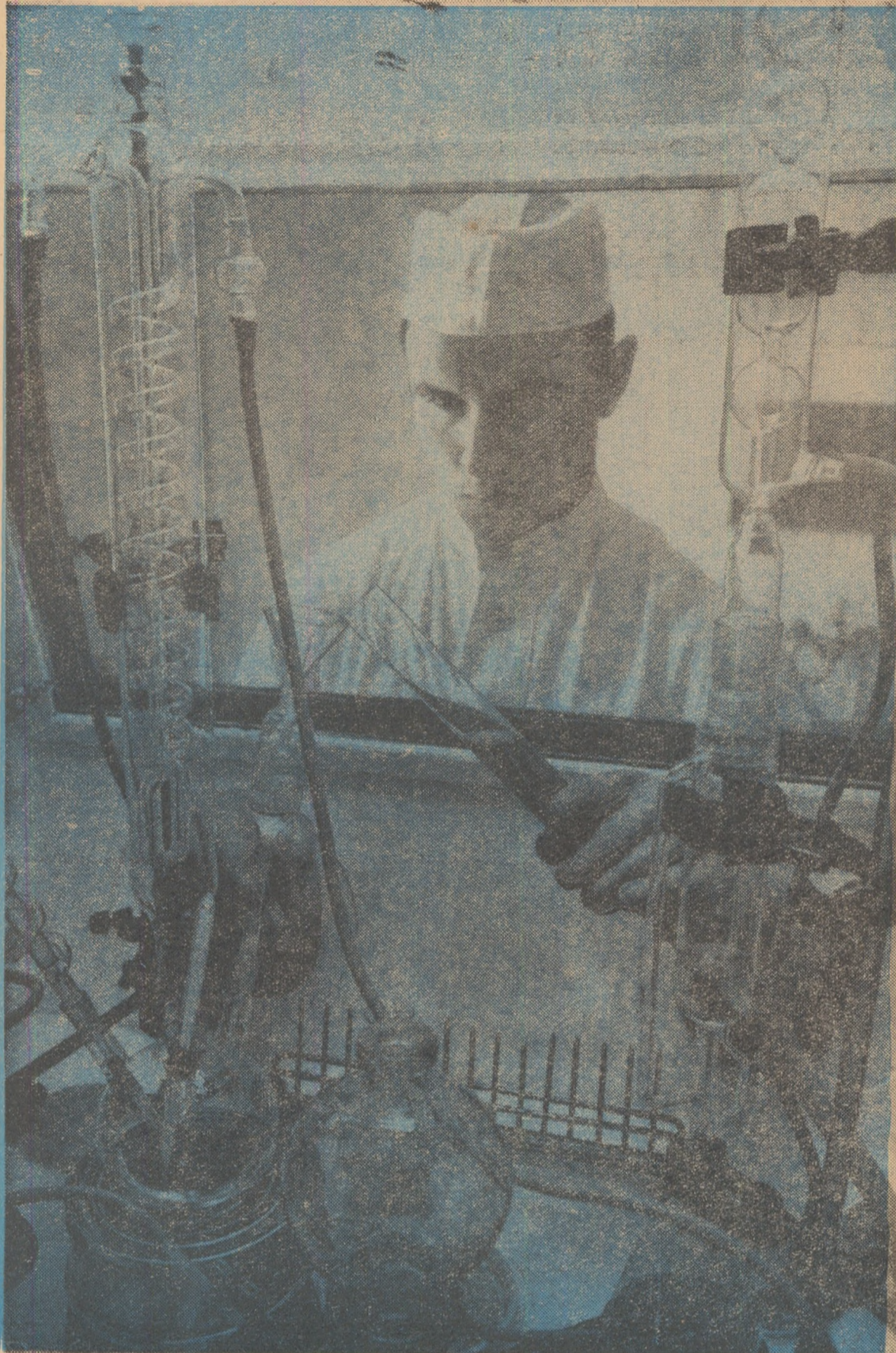
Diversitatea opiniilor se menține și în legătură cu lucrurile aparent foarte simple. Unealta de muncă modernă ar trebui să fie, după V. Soloviov, mașina electronică de calcul. Tatiana V. propune stiloul, S. Glazova modelul unei linii automate, N. Kar un clocan pneumatic iar A. Măcriș un string. Cit despre obiectul de uz curent, răspunsurile indică televizorul, ceasul, radioul sau combina radio, becul electric.

O nouă și pregnantă confirmare a preocupărilor artistice ale oamenilor sovietici o constituie răspunsurile la ultima parte a chestionarului Monumentalul roman al lui Tolstoi „Război și pace”, volumele de versuri ale lui Maikovski și Pușkin, operele complete ale lui Gorki — iată propunerile privind lucrarea beletristică menită să ne reprezinte pe Marte. Muzica?... Simfonia I-a de Ceaikovski sau „Simfonia Leningradului” de Șostakoviici. Filmul artistic?... „Soarta unui om”, „Nouă zile dintr-un an”, „Omul merge după soare”, „Volga-Volga”. Reproducerea unui tablou sau a unei sculpturi?... „Să prefacem săbiile în pluguri” de Vucetici sau „Gînditorul” lui Rodin. Macheta unei construcții arhitectonice?... Clădirea ONU. din New York, centrul Leningradului, Palatul Congreselor din Kremlin, Universitatea din Moscova.

A mai rămas loc pentru un exponat — și aici propunerile sînt, poate, cele mai neașteptate. „Un castravete, un cartof, un măr”, scrie V. Soloviov Tatiana V. încheie astfel: „Puneți un răsărit de soare deasupra unui riu înecotșat, un cîmp cu romanțe, un cîntec rusesc cald, plin de dor”. Iar N. Kar sintetizează aspirațiile și așteptarea noastră înfrigurată într-o singură frază: „Locul rămas liber trebuie să fie ocupat de omul sovietic, care va vorbi marțienilor despre Pămînt”.

Mai mult decît orice comentarii bine aduse din condei, răspunsurile la chestionarul ziarului „Komsomolskaia Pravda” grăiesc despre dragostea de muncă și de creație pașnică a generației constructorilor comunismului. E un cuvînt care atîrnă greu în balanța destinului omenirii, pentru că reprezentanții acestei generații strălucite au deschis cei dintîi porțile Cosmosului și vor purta cei dintîi flamura atotbiruitoare a rațiunii în sistemul soarelui și mai departe, spre stele.

Ion Hobana

...Se obțin produse radioactive.

Timpul transformă elementele

Pământul pe care trăim pare neschimbat de mii și milioane de ani. Cu greu ne putem imagina că este într-o neîntreruptă prefacere, că elementele chimice ce-l alcătuiesc se transformă neincetat. Și totuși așa stau lucrurile.

Din lumea care ne inconjoară au și fost expulzate ne-numărate substanțe iar altele sînt pe cale de dispariție. Fără să știm că asemenea procese nu se petrec sub privirile noastre. Ele durează adesea miliarde de ani și numai ochiul clarvăzător al savantului poate înregistra uimitorul fenomen.

Ideea genială a lui Butlerov

Pentru o mai bună înțelegere a lucrurilor, să facem o scurtă incursiune în istoria fizicii.

Era pe vremea cînd Mendeleev crease genialul sistem periodic al elementelor, așezîndu-le în ordinea crescîndă a greutății lor atomice. Adversarii savantului, constatînd anumite nepotriviri, au prezis falimentul sistemului. Într-adevăr, părea inexplicabil de ce argonul este mai greu decît potasiul, de ce cobaltul o ia înaintea nichelului, de ce iodul, mai ușor, urmează după telur.

Printre cei care sprijineau ideile lui Mendeleev și care căutau explicația acestor mistere se afla și chimistul rus Alexandr Butlerov. Oare toți atomii unui element oarecare sînt identici? se întreba el. Se știe că atomii unuia și aceluiași element pot avea energii cinetice diferite. De ce n-am admite că au și greutăți atomice diferite? Raționamentul lui Butlerov era: Fiecare element poate avea mai multe varietăți. Toate aceste varietăți au proprietăți identice și diferă între ele numai prin greutatea atomică. Continuînd această idee, se poate presupune că un element conține diferite varietăți în cantități neegale. Probabil că la argon predomină varietatea cea mai grea a elementului iar la potasiu cea mai ușoară. În concluzie greutatea atomică a potasiului, luată în total, este mai mică decît a argonului.

Butlerov n-a mai apucat să formuleze această concluzie. Dar el a fost cel dintîi care, cu trei decenii înainte de descoperirea izotopilor, a bănuț existența acestora.

Cercetările ulterioare au confirmat că aproape toate elementele pe care le cunoaștem sînt un amestec de izotopi. Iată de ce faptul că greutatea atomică a potasiului este mai mică decît cea a argonului a încetat să fie un motiv de neîncredere în sistemul periodic al elementelor.

Toți izotopii pe care îi cunoaștem pot fi împărțiți în două grupe: stabili și radioactivi.

Izotopii radioactivi sînt supuși unui proces de continuă dezintegrare. Fiecare din ei are un timp de înjumătățire și o anumită energie de dezintegrare care-l caracterizează. Timpul de înjumătățire este perioada în cursul căreia izotopul radioactiv se reduce la jumătate, adică jumătate din el se transformă într-un izotop al altui element. Durata perioadei de înjumătățire este diferită la fiecare izotop, mergînd de la o fracțiune de secundă pînă la miliarde de ani.

Izotopii stabili în schimb nu au radioactivitate. Ei nu se înjumătățesc și nu se transformă în izotopii altor elemente.

Dar lucrurile stau într-adevăr așa?

Cu asta ajungem de fapt la subiectul propriu-zis al articolului nostru.

Dacă Pământul n-ar număra decît 100.000.000 de ani

Să facem o presupunere hazardată: ce ar fi dacă planeta noastră n-ar avea, așa cum presupun geologii, 5 miliarde de ani ci numai 100 de milioane?

Ce element din natură ar fi, în acest caz, ultimul pe tabelul lui Mendeleev? În nici un caz uraniul! N-ar mai fi fost nevoie ca fizicienii să prepare în laboratoare neptuniu și plutoniu, căci aceste elemente ar fi putut fi extrase din zăcămintele, așa cum se extrage astăzi uraniul și toriul.

Cele 5 miliarde de ani care s-au scurs realmente au „devorat” neptuniul și plutoniul de care dispunea, în tinerețe, globul nostru pămîntesc. Asta, datorită faptului că izotopii acestor elemente au perioade de înjumătățire relativ scurte.

Se naște, însă, întrebarea: este această dispariție a elementelor limitată? Nu continuă ea ca un proces firesc al naturii în mijlocul căreia trăim?

Problema nu este nouă. Pînă spre începutul secolului nostru savanții erau convinși că doar elementele de la sfîrșitul sistemului periodic, elementele mai grele decît bismutul, sînt radioactive — unele mai mult, altele mai puțin. Radioactivitatea era privită ca o proprietate caracteristică a elementelor grele.

În 1906 se descoperă, însă, radioactivitatea — cei drept foarte slabă — a două elemente din prima jumătate a tabelului lui Mendeleev — a kaliului și rubidiului. Mai tîrziu s-a aflat că această calitate nu aparține tuturor izotopilor celor două elemente ci doar kaliului — 40 și rubidiului — 87. Important, însă, era că exista radioactivitate acolo unde nimeni n-o bănuia, adică printre elementele ușoare.

Pentru prima oară s-au făcut auzite voci care susțineau că radioactivitatea trebuie să fie socotită o proprietate generală a atomilor tuturor elementelor. Oameni de știință cunoscuți ca Vernadski, Fersman sau Rutherford nu au negat ipoteza radioactivității generale.

Argumentul principal al susținătorilor ipotezei radioactivității generale era că „toți izotopii, chiar cei stabili, sînt în realitate radioactivi dar au o perioadă de înjumătățire imens de lungă, pe care tehnica actuală a măsurătorilor este incapabilă s-o înregistreze”.

Apoi, o serie de noi dovezi au venit în sprijinul acestei ipoteze: s-au descoperit radiațiile alfa și beta, au fost preparați în laboratoare numeroși izotopi artificiali cu diferite perioade de înjumătățire.

Actualmente se cunosc peste 1300 izotopi a 103 elemente și din aceștia numai 208 mai sînt socotiți stabili. Toți ceilalți sînt, într-o măsură sau alta — radioactivi. Incepînd cu poloniul nici unul din elemente nu are izotopi stabili. De asemenea, sînt instabile în întregime două elemente din mijlocul sistemului periodic și anume tehneciul (43) și promețiul (61). Toate celelalte elemente conțin atît izotopi stabili cît și instabili — radioactivi.

O parte din acești izotopi radioactivi se găsesc în natură. Ei au perioade de înjumătățire care depășesc vîrsta Pământului, motiv pentru care au

supraviețuit. Majoritatea obținuți doar pe cale artificială, re, căci timpul lor de existență au încetat să existe

...Și totuși!

Misterioasele dispariții care am vorbit, nu sînt formări. Uraniul și toriul sînt elemente clasice, de pînă acum lung șir de dezintegrare.

Se pune, însă, problema acestor modificări.

Unele lucruri au fost făcute pe calea elementelor grele — prin emiterea radiațiilor de heliu dublu ionizat — faceri apar produse de izotopi radioactivi din elementele grele. S-au descoperit în acest loc tabelului, între ba de 16 izotopi alfa-activi.

În afara dezintegrării, prin radiații se mișcă liberi cu o viteză predominantă în lumea noastră la sută din toți izotopii.

Sînt acestea oare toate? Ar însemna că puține la număr și de

Lucrurile stau, însă, altfel. În reu alte procese și fenomene ale elementelor.

„răpirea” de pe orbita atomică spontană a nucleelor. Vor fi completate problemele „dezintegrării”.

De pe acum s-a dovedit că pot emite concomitent dezintegrare beta-dubla și alfa și descoperirea dificultăți. Cu atît mai mult înjumătățirea a izotopilor această cale este uriasă, un miliard de trilioane.

Și totuși, știm încă puține despre nucleare, despre lor. Noțiunile noastre limitate nucleelor sînt limitate de aceea limităm toate procesele posibile la 7-8 miliarde de ani.

Cert este că atomii au o mare alegerea felurilor de radioactivitate noi în prezent.

Se crede că în prima jumătate de miliard de ani s-au format 6000 de izotopi radioactivi. Activitatea izotopilor socotită insulită. Sarcina de vîrstă este de a stabili dacă există cale de dispariție.

Pe o planetă de mîia

Oamenii nu pot să se petrec în decurs de milioane de ani. Cîteva milioane de ani sînt timpurile din bănuț întâmplările din natură, elementele din natură aparțin elementelor care n-au suferit modificări, instabile ca tehneciul și plutoniul. Au dispărut elementele grele, franciul, actiniul, uraniu, plutoniu, le găsim în scoarța Pământului. Dezintegrării izotopilor cu perioade scurte.

Componenta izotopică a Pământului s-a schimbat datorită reacțiilor radioactive. În interiorul Pământului sînt încă izotopi radioactivi, numai 5 miliarde de ani s-au scurs de la formarea planetei noastre.

Ce se va întimpla în viitor? Firește că nu este vorba de un mileniu, ci de milioane de ani. Să ne închipuim că a trecut o perioadă de timp de... sute de miliarde de ani. Într-un timp atât de lung, sînt sute de miliarde de ani.

Nu vom găsi nici un izotop radioactiv într-un timp atît de lung. Elementele grele sînt integrate de mult. Elementele ușoare sînt integrate de mult. Elementele grele sînt integrate de mult.

Dar și Pământul nostru s-a schimbat în timp. Soarta? Se pare că da. Incetul planetei noastre sînt elementele grele, descoperite în timpul războiului.

Căci și împotriva izotopilor stabili, a pornit timpul. După cum știm, nimic nu este etern. Sînt veșnici nici atomii. Veșniciei este diferit. Timpul observă de pe acum că elementele grele sînt în curs de modificare. Putea fi înregistrate și în viitorului. Atunci vor fi schimbările elementelor și izotopilor elementelor terestru.

Cert este că pe Pământ sînt izotopii celor mai tîrziu formate elemente și lanțului dezintegrării lor. În reu treptată a elementelor grele, pentru acestea din urmă emiteră particulelor și procesul spontan de transformare inversă.

În acest straniu și complex labirint alfa-beta, știința începe să exploreze viitorul elementelor.

A doua existență a eterului cosmic?

Una dintre cele mai tulburătoare enigme științifice ale ultimelor trei secole a constituit-o eterul. In tot acest răstimp titani ai fizicii s-au chinuit cu întrebarea: de ce natură e spațiul sideral? Căci de această problemă, ce pare ruptă de interesele practice ale omului, erau legate consecințe fundamentale pentru dezvoltarea științei. S-a dovedit, însă, că dezvoltarea tainei eterului era din cale afară de dificilă.

.Eterul ca... Deus ex machina

Expresie luată din limbajul criticii de teatru, *Deus ex machina* (adică „un zcu coborât prin intermediul unei mașini”) înseamnă un fericit deznodământ supranatural și deci factice al unei situații tragice. Aceste cuvinte sînt extrem de potrivite în cazul eterului, care fusese imaginat tocmai spre a salva din incurcătură viziunea mecanicistă asupra lumii.

De ce a fost nevoie de ipoteza eterului, pe care de altfel nici un om nu reușise să-l detecteze fie cu propriile simțuri, fie cu vreun aparat?

În secolele XVII și XVIII luaseră o mare dezvoltare studiile de optică. Inventarea microscopului și a lunetei deschidea omenirii perspectivele a două lumi uimitoare și bogate în urmări practice.

Newton presupunea că toate corpurile luminoase emit particule de lumină sau *corpuscule*. Cam în aceeași epocă, un alt mare savant, Huygens, a socotit însă că lumina este o *undă*, așa dar o transmite de energie și nu de substanță. Altfel teoria emisiunii corpusculare cit și cea ondulatorie erau de fapt mecaniciste, adică reduceau complexitatea realității la simple procese mecanice. Între partizanii celor două interpretări s-a iscat o polemică îndelungată, pălămasă și dramatică, asupra căreia nu putem insista aici.

Mai târziu, spre mijlocul secolului XIX, cînd, grație strălucitelor descoperiri ale lui Faraday, Maxwell și Hertz, existența cîmpului electromagnetic a devenit de necontestat, oamenii de știință au înclinat spre admiterea teoriei lui Huygens, după care razele luminoase erau asemănătoare undelor sonore. Între aceste două fenomene ondulatorii exista totuși o deosebire esențială: în timp ce sunetul se propagă numai într-o substanță, lumina se poate răspîndi și în vid. Tocmai pentru explicarea acestei ciudățenii a fost introdus *eterul*, mediu care ar umple spațiul universal și ar fi capabil să transmită interacțiunile electromagnetice. S-a văzut, însă, că dificultățile și contradicțiile provocate de „salvatorul” eter erau atît de covârșitoare încît fizicienii au fost constrînși nu numai să abandoneze această ipoteză dar să părăsească înseși concepțiile mecaniciste.

O experiență crucială

În 1927, doi dintre cei mai prodigioși şahiști care au existat vreodată s-au întrecut pentru titlul suprem. Comentînd extraordinarul său meci cu Capablanca, Alioșin a scris despre cea de-a 21-a mutare (Nd7—e6) făcută de adversarul său în ultima partidă: „Poziția este foarte dificilă pentru negru. Acum el pierde un pion și, după o luptă disperată, pierde partida și meciul”.

Desigur că pricinile care au decis această emoționantă întîlnire au fost multiple și profunde. Într-un fel, se poate spune însă că insignifianta mutare amintită a concentrat în ea dramatismul și deznodămîntul întregii competiții pentru campionatul lumii.

Acest exemplu, luat dintr-un domeniu fără nici o legătură cu problema noastră, sugerează totuși elocvent rolul imens pe care unele experiențe, în aparență nesemnificative, îl joacă cîteodată în dezvoltarea ulterioară a întregii științe.

Un astfel de experiment a fost făcut în 1881 de savantul american Michelson. Cu un aparat de foarte mare sensibilitate Michelson și colaboratorul său Morely au încercat să dezlege în sfîrșit marea enigmă.

Problema consta în descoperirea unor proprietăți concrete ale eterului. Ce se întîmplă cu acest mediu continuu în cazul cînd un corp se deplasează în el? Ipoteticul eter se va mișca antrenat de corp sau va rămîne imobil? Rolul corpului avea să-l joace însuși Pămîntul (al cărui zbor în spațiu este de ordinul a 30 km/s) iar viteza unei raze de lumină trebuie să varieze în funcție de direcția mișcării terestre de revoluție.

Rezultatul experienței a fost paradoxal: la suprafața Pămîntului lumina se mișca în toate direcțiile cu aceeași viteză, ceea ce însemna că eterul se dovedea cînd imobil, cînd mobil. Un obiect cu asemenea însușiri nu poate însă exista.

Consecințele experienței lui Michelson au fost incalculabile. Viziunea mecanicistă asupra lumii s-a dovedit cu totul inoperantă în explicarea unor fenomene esențiale. Un nou tablou al Universului a trebuit să fie imaginat în conformitate cu datele experimentale. Această grandioasă operă a fost realizată în 1905 de Albert Einstein prin crearea teoriei relativității, pe care a generalizat-o în 1916.

Requiem pentru „e... r”!

În spațiul acestui articol nu putem stăruia asupra teoriei relativității, care a revoluționat știința secolului XX. E, însă, necesar să arătăm că, în cadrul acestei teorii, eterul ca mediu de referință absolut în repaus, perfect imobil, dispăre din tabloul lumii (B. G. Kuznetov „Evoluția imaginii științifice a lumii”).

Unii adepți extremiști ai relativității einsteiniene s-au grăbit să „desființeze” cu desăvîrșire eterul. Un ecou al acestei atitudini îl găsim în cartea „E-

voluția fizicii”, în care Albert Einstein și Leopold Infeld observă cu umor: „Toate încercările noastre de a da un caracter real eterului au eșuat. El nici nu și-a dat în vileag structura lui mecanică, nici n-a dus la identificarea mișcării absolute. Din toate proprietățile eterului nu s-a menținut decît una singură, cea pentru care fusese inventat, adică proprietatea de a transmite unde electromagnetice. După asemenea experiențe dezagreabile a sosit momentul să dăm cu desăvîrșire uitării eterul și să încercăm să nu-i mai pronunțăm numele...”.

Ca pasărea Phoenix

Din însuși acest necrolog glumeț se vedea că, de fapt, asemenea „bunicii Sabella”, eterul n-avea de gînd să moară. De altfel, în celebra conferință pe care a ținut-o la Leyda în mai 1920, Einstein spunea textual: „Conform teoriei generale a relativității, spațiul nu poate fi conceput fără eter. Într-adevăr, într-un astfel de spațiu (vid) nu numai că lumina nu s-ar putea propaga dar n-ar putea nici exista distanțele și intervalele de timp, n-ar exista nici

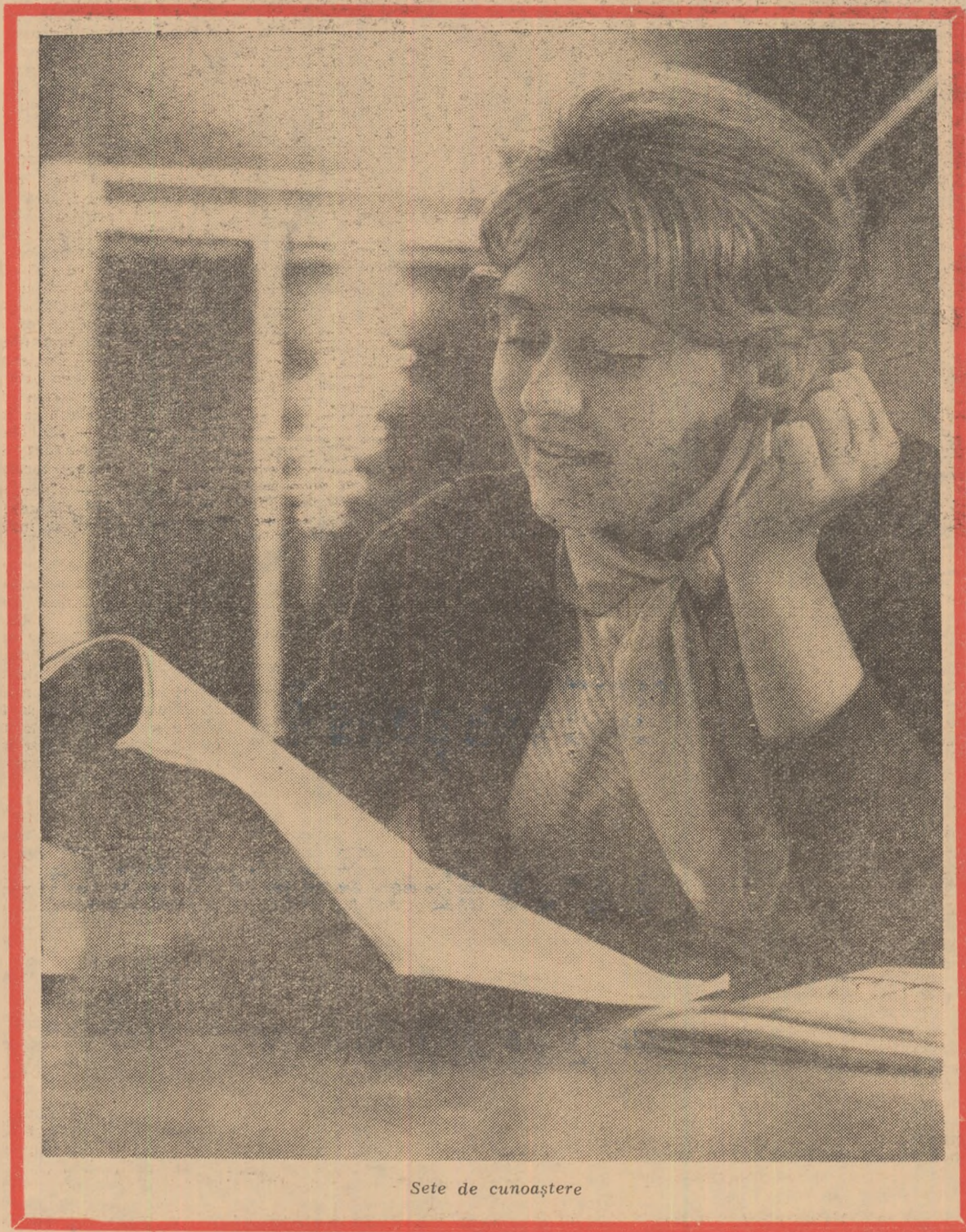
luptă. Ce legi ale naturii sînt pe cale de a fi descoperite?”

Un fapt remarcabil e că, independent de experiența pomenită mai sus, un cercetător sovietic, inginerul I. Șarov din Moscova a și elaborat o nouă teorie a eterului.

După opinia lui Șarov, eterul are o structură granulară, ca nisipul, dar între grăunțele lui — *eteronii* — nu există frecare, ceea ce face să nu le simțim prezența cînd ne mișcăm în eter.

Materie în care să nu existe frecare? E un lucru care pînă nu de mult ni s-ar fi părut de domeniul fantasticului. Cititorii noștri care-și mai amintesc de fenomenul suprafluidității, descoperit de Kapița și explicat de Landau, știu că la temperaturile foarte joase asemenea ciudățenii pot apărea.

Eterul, mai arată Șarov, se află într-o permanentă mișcare de expansiune, cu viteza luminii și, în același timp, se rotește cu o frecvență uluitoare: circa 10^{18} rotații pe secundă. Particulele stabile ale substanței constituie un fel de condensări turbionare energetice în eterul care se dilată, invirtejindu-se.

Sete de cunoaștere

un fel de fenomen fizic... Deci în acest sens eterul există...”.

Care era adevăratul profil al eterului, rămînea totuși o problemă deschisă.

Și iată că sintem informați de o senzațională reeditare a faimoasei experiențe Michelson-Morely. Precizăm că indiciul mișcării Pămîntului în raport cu eterul trebuia să fie dat de franjurile de interferență provocate de suprapunerea a două raze luminoase. În 1881 asemenea franjuri au lipsit la apel. De astă dată, însă, cercetătorii care, cu un material modern, au reluat experimentul la San Diego, au observat bizarele franjuri.

Fizicienii sînt din nou intrigați și pregătiți de

Conform acestei teorii, lumea noastră variază în timp iar toate așa-numitele constante universale, inclusiv viteza luminii, diferă considerabil în prezent de cele pe care le avea acum cîteva miliarde de ani.

Lucrul cel mai tulburător este că pe baza teoriei lui Șarov au și putut să fie calculate destul de precis „mărimi cosmice” ca raza electronului lui Bohr, constanta gravitațională, constanta lui Planck, forțele intranucleare etc.

Nu putem spune că fizicienii zilelor noastre n-au la ce să se gîndească...

Adrian Rogoz

Însă, pot fi reacții nucleare și mai scurte și mai scurte.

Informă

entelor, despre apariții și transformări ale elementelor chimice, după un proces de transformare al plumbului. Într-o amănunțită

aurite. Se știe integrarea alfa din atomi a acestor particule sub formă de elemente din mijlocul nu mai puțin

și beta-dezintegrare electroni care mare și care cuprinzînd 80

de radioactivitate și aparițiilor sînt constat.

descoperă mecanismul la transformarea pozitronului, troni, autodiviziunea dintre elemente asupra „fa-

unele nuclee. O asemenea fenomen extrem legat de mari răstimpuri de timp se prezintă pe telur — 130 de

pre natura formelor manifestărilor și instabilității în temeinice și transformări rapide, însă, ele tre-

„inventivi” în decît ne închi-

preparați circa ocean al radioactivității o mică parte de știință și insulită e pe

de sute ani

ificările care se pot face. Ei pot cel mult istoriei și doar mai depărtat. În care se compune la formarea ei și dispărut elemente neptuniu și plutoniu, astăzi, rădăcinile pe care au rezultatul de lungă ai uraniu-

mor elemente s-au format și au loc în dezintegrării nașterii toate acestea în-au scurs de la

secol și nici de zecile de ani. Într-o călătorie fantastică nu mai puțin a cărei compoziție este ca cele de pe

oriu, deoarece în se vor fi dezintegrării mai greu care va fi bismutul. El este periodic și o asemenea rădăcinii înțelul cu toriul și izotopii și ei.

topilor presupuși sub Soare”, nu pentru ei, criteriul de a ne putem da de bănuț că aceste fenomene vor fi unica ultraprecisă căpăta o imagine în conținutul izotopului și diminuării și altora.

de dispariția lentă și mărirea conținutului presupune că aceste transformări în grele pînă cînd, veni neverosimilă dezintegrarea prin care va începe un

omilor”. în acest scop să descifreze planetei noastre.

Radu Nor

Pagini de amintiri

de NIKOLAI TIHONOV

Deși venise vara, vremea era în continuare umedă, ploioasă, cu vânt rece și nori grei, scâmoși, ce năvăleau necentenit dinspre mare. Orașul de pe Neva abia își trăgea suflul după greutatea de neînchipuit ale primei ierni de asediu.

Dar în duminica aceea, așteptată cu atita nerăbdare, se ivi în sfârșit soarele. Parcurile și grădinile orașului se însuflețiră, străzile vechi se dezmoțiră și începură să se arate crestele înspumate ale Nevei. Soarele venise parcă în întâmpinarea oamenilor, sprâjinind planul lor temerar de a organiza o serbare în mijlocul sărăciei, foamei, distrugerilor, groazei și morții.

Și a fost cu adevărat o sărbătoare. Leningradul asediat nu uitase de Ziua Sporturilor. Pe gazonul din Lesnoi se adunaseră mii de oameni.

Demonstrația a fost deschisă de motoci-

ale programului se desfășurau în locuri diferite. Fotbaliștii fuseseră îndreptați spre un stadion aflat departe de Lesnoi.

Din Lesnoi m-am îndreptat, când cu tramvaiul, când pe jos, spre podul Tucikov, către celebrul stadion „V. I. Lenin”. În timp de pace n-ar fi fost de fel ușor de ajuns la stadion. Amatorii de sport s-ar fi revărsat șuvoi în direcția aceea. Tramvaiele ar fi fost încărcate pînă la refuz cu pasionații fotbalului. Autobuzele și-ar fi făcut loc cu greu prin puhoiul de oameni. Automobilele ar fi fost parcate în rînduri strînse, în jurul stadionului. Fiecare își aducea bine aminte cum arată stadionul din Leningrad de Ziua Sporturilor!

În duminica aceea caldă, plină de soare, cei care nu mai fuseseră de mult pe acolo constatau cu mirare că stadionul dispăruse, de parcă o forță nevăzută l-ar fi urcat pe

dacă nu la fel de clocotitoare ca în Lesnoi. Mici grupuri de oameni și pietoni singuratici se îndreptau spre stadion. Nu exista casă de bilete, nimeni nu te oprea la intrare, orice control dispăruse. Dar erau prezenți amatorii de fotbal și fotbaliștii, așteptînd meciul decisiv.

Intrecerea dintre fotbaliști nu începuse încă și spectatorii continuau să sosească. M-am înfundat în aleile laterale și am constatat nu fără mirare că și acolo sărbătoarea era în toi. Pe o alee, drept în fața mea, alergau sportivii-militari. Pe o pajiște, lângă Jdanovka, un bărbat lua vitează spre a arunca o grenadă. O aruncase nu o dată pe cîmpul de luptă, dar acum cumplita armă era înlocuită cu un simulacru de lemn.

La Jdanovka, înotători în uniformă și înarmați săreau, unul după altul, în apă tulbure și verzuie de parcă s-ar fi aflat sub tirul dușmanului. Aveau fețele concentrate și mișcărilor repezi. Poate că unii dintre ei se săturaseră de înot cu alte prilejuri, în căutarea unui petec de pămînt pe Neva sau încercînd să acosteze la malul, funest pe atunci, al Peterhofului.

Am asistat la alergările cu obstacole, la o ștafetă militară... Apoi am fost atras de zgomot de popice. Pe o alee îndepărtată se întreceau alt soi de sportivi.

Ofițeri de vîrstă mijlocie, gravi, fără să se grăbească, prindeau bila, își făceau vînt cu o evidentă plăcere și țineau popicele galbene și înalte, care săreau în lături și se rostogoleau în exclamațiile triumfătoare ale partenerilor. Zăririndu-mă și recunoscîndu-mă, unul dintre ei îmi strigă:

— Popice adevărate. Vîno și dumeata! Noi acum am lăsat arma din mînă... Ori te grăbești la fotbal?

— Da, la fotbal. N-am mai văzut în viața mea asemenea meci.

— Unde să fi văzut! — îmi răspunde ofițerul. Pe ce front se mai bate oare mingea?...

Într-adevăr, cu un oftat greu obuzele treceau mereu deasupra alergătorilor, deasupra înotătorilor, deasupra jucătorilor de popice, deasupra spectatorilor din tribună, peste cîmpul verde, peste Neva și peste Jdanovka. La intervale egale, dinspre Ligov sau dinspre Pulkovo, se iveau mereu alte obuze și, trecînd peste stadion, explodau cu un zgomot asurzitor în orașul militarilor, dintre cheiul Nevei și strada Cursantului Roșu. Cum obiectivul bombardamentului se afla pe undeva aproape, suierăturile obuzelor se auzeau foarte bine. Dar nimeni nu se apleca măcar, nimeni nu da vreo atenție vestitorilor morții ce zburau deasupra capetelor noastre.

Treptat, tribuna se umplu pe jumătate. Aproape toți spectatorii erau militari. Pe chipurile civililor și militarilor se putea citi foamea, oboseala și nopțile nedormite. Erau urmele unei ierni pe care n-o vom uita.

În romînește de A. ALEXANDRU

Vadim Smirnov :

Cheiul Nevei (gravură)

clști și bicicliști care purtau steagurile asociațiilor sportive, steaguri mari, roșii, cu lozinci. Fete îmbrăcate în costume viu colorate și încălțate cu pantofi ușori defilau în rînduri nesfîrșite. Printre participanți se aflau sportivi care trecuseră de prina tinerețe și tineri care abia pășiseră pragul adolescenței. Și numai fețele grave ale participanților aduceau aminte de războiul necruțător.

Acolo, departe de centrul orașului, tirul artileriei îndepărtate se auzea surd, deși obuzele cădeau undeva în oraș. De aceea și fuseseră ales Lesnoi ca loc pentru demonstrație; în comparație cu alte cartiere era bombardat mai rar. Pe deasupra îndururilor de sportivi, care mărșăluiau pașnic, pe deasupra vechilor vile, pe deasupra grădinilor, mestecenilor și a pinilor, sus pe cer, pierdut adesea în nori, patrula un avion german de recunoaștere. Aviatorul era pur și simplu atras de priveliștea oamenilor ce ieșiseră la lumină. Îi vedea mișcîndu-se jos, ca pe o scenă puternic iluminată, în vegetația deasă. Încea să ghicească ce se petrece. Poate că și auzise glasul triumfător al orchestrelor cînd coborîse mai jos cu avionul, dar neîncredător se înălțase iar căci artileria antiaeriană care proteja parcul l-ar fi alungat oricum de-acolo.

Deodată, în megafon se auzi o nouă comandă. Coloanele se opriră și participanții urseră rîndurile. Sportivii se depărtară unul de altul cu doi pași și încremeniră în poziția aceea, gata să execute figurile gimnastice de masă...

Parada sporturilor continua dar aviatorul hitlerist nu înțelegea ce se întimpla. Și chiar dacă i s-ar fi explicat ce se petrecea acolo, sub ochii lui, pe pămînt, tot n-ar fi crezut, socotînd că-i vorba de vreun șiretlic de război.

Dar poate fi numit, de pildă, fotbalul un șiretlic de război? Căci fotbalul fusese și el inclus în programul manifestărilor. Din motive de securitate, însă, diversele numere

un covor fermecat. Pur și simplu nu mai exista. O parte din tribune luaseră foc, celelalte fuseseră demontate pentru lemne. Tribuna nu prea înaltă de beton se înălța însingurată, ca o cazemată cu mai multe etaje. De acolo se vedea că terenul stadionului, înconjurat de un gard scund de sîrmă, era în paragină. Terenul era pustiu și împrejurimile la fel...

Nu se auzeau valurile murmurînde ale publicului-spectator și nu se vedea șirul nesfîrșit de troilebuze și autobuze... În liniștea zilei de vară se auzea doar zdrăngănitul tramvaielor rare și duduitul mașinilor militare ce zburau pe insula Vasilevski sau goneau pe podul Tucikov, spre Bulevardul mare.

Și totuși, viața palpita și acolo, chiar

VITRINA

Un roman a cărui originalitate se datorează, înainte de toate, planului dublu pe care se desfășoară acțiunea — unul legendar și altul istoric — și apoi modului artistic de tratare, sub raportul stilului propriu-zis, concretizat într-un grai curgător și plastic, de o limpitate clasică, vigouros și sugestiv, în stare și să transmită emoția și să-l facă pe lector să cugete la tălcurile ascunse ale unor întâmplări și vremuri de mult asfințite. Măiestria autorului constă așa dar în arta cu care a izbutit să imbine într-un tot indecompozabil realitatea faptică a materialului documentar cu ficțiunea unui basm ce-și are rădăcinile înfipte în nepătrunsele adîncimi ale unui mileniu.

Autorul evocă o epocă de mare însemnatate din frîmintata istorie a poporului gruzin, stăpînit în urmă cu mai bine de o mie de ani de un rege viteaz dar tiran, în a cărui alcătuire lăuntrică setea de putere,

Konstantin Gamsahurdia :

Mîna marelui meșter

tăria și slăbiciunea, îndrăzneala, patima oarbă și calculul rece aveau părți egale. Retrăim, parcurgînd filele acestei cărți, cumplita epopee a unui neam de oameni dirji și drepti, pe care mizeria nu-i înconvoaie, pe care obscurantismul nu-i învinge și cărora suferința, boala, molimile și chiar moartea nu le pot stinge flacăra răzvrătirii. Opoziția dintre regele Ghiorgi și adevăratul erou al romanului care este (după cum mărturisește însuși autorul în ultima pagină cu care se încheie cartea) Arsakidze, strălucitul meșter ziditor al bisericii Svetițhovel, alimentează conflictul esențial al cărui nod și deznodămînt constituie incontestabil substanța cărții, a unei cărți bogată în eroi, în răsunătoare fapte de arme, în întâmplări care ar părea neverosimile fără forța de resuscitare a povestitorului, al cărui patos leagă într-un chip armonios istoria și legenda, adevărul obiectiv și incantația basmului. Un al treilea personaj a

Într-un articol intitulat „Despre antiroman”, publiciștii sovietici F. Mirkamalova și N. Grigoriev supun criticii curentul decadent din proza occidentală contemporană caracterizat printr-un înversunat dispreț față de roman, ca gen cu trăsături bine definite.

Autorii operează în primul rînd o distincție între pseudo-inovațiile stilistice ce nu au în vedere de obicei conținutul și încercările de a impregna romanul cu o „nouă filozofie”, de tipul celei existențiale de pildă.

Referindu-se la teoriile antiromaniste ale lui Robes-Grillet pentru care numai lucrurile (obiectele) sînt în stare să definească personajele și să contureze atmosfera unui roman, autorii fac o comparație interesantă cu almeismul din literatura rusă (Gumilev, Mandelștam, Gorodețki) pentru care lucrurile aveau măcar o funcție poetică.

În încheiere autorii fac o distincție utilă între inovația cu caracter tehnicist și căutarea formelor noi de expresie capabile să reliefeze cit mai deplin epoca noastră.

De la 50.000
la 700.000

Romanul-gazetă, instrument de răspîndire a literaturii în cele mai largi cercuri de cititori, a împlinit în Uniunea Sovietică 35 de ani de existență. În acest interval de timp tirajul romanului-gazetă a crescut de la 50.000 la 700.000 de exemplare.

Amintim că apariția romanului-gazetă este legată de numele lui Lenin care, în 1921, a atras atenția asupra acestui mijloc de culturalizare a masei.

În cursul existenței ei, colecția a pus la dispoziția cititorilor peste 500 de romane de scriitori ruși, sovietici și de peste hotare. Colecția este difuzată în 70 de țări.

Psihologia
creației

Citindu-l pe Alexei Tolstoi, care remarcă că „... aparatul psihic, intelectual și emoțional al artistului nu este încă studiat” și pe Maxim Gorki, care atrăgea atenția asupra descoperirilor lui Pavlov în legătură cu elucidarea procesului de creație, criticul B. Meilah pledează, într-un articol intitulat „Noi orizonturi, noi căutări”, pentru o școală sovietică de psihologie a creației.

Necesitatea ei apare cu atît mai imperios cu cît cercetările efectuate în Occident, în această direcție, sînt de obicei dominate de iraționalism și formalism. „Noi — spune Meilah — trebuie să punem la baza psihologiei creației teoria leninistă a reflectării, opusă oricărei subiectivism”.

Un pas în această direcție a fost și simpozionul organizat recent la Leningrad, care a reunit la aceeași masă cercetători literari și oameni de știință din domeniul matematicii, fizicii, psihologiei etc. Dezbaterile au arătat că științele exacte pot veni astăzi în ajutorul descifrării fenomenului atît de complex al creației artistice.

P. G.

Oscar Lemnaru

★ FILMUL ★

„Doi bărbați“ (Un copil și un șofer)

Tema descoperirii lumii inconjuratoare prin ochii candidi și curioși ai celor mici oferă cineaștilor un interesant mijloc de investigație. Serioza, frații Komarov, omulețul care a pornit pe urmele soarelui în filmul lui Mihail Kalik au fost tot atâtea personaje din astfel de filme, carora li s-a mai adăugat de curând un baietel — Iurka, protagonistul din filmul „Doi bărbați”, o producție a studioului „A. Dovjenko” din Kiev. (Schița care a stat la baza scenariului a fost publicată în Biblioteca „Veac nou” sub titlul „Iurka”)

Ațiunea se petrece în timpul unei călătorii. În cabina unui camion condus de șoferul Gorlov se instalează Iurka, un puști de aproape șapte ani. Mama copilului l-a rugat pe șofer să-l ia cu el în oraș ca să-i cumpere un costum de haine.

O cursă obișnuită, cu mici popasuri și întâmplări cotidiene, care exercită însă o puternică influență asupra vieții șoferului. Iurka este un copil cuminte, serios, inteligent care nu trebuie dădăcit. La început, întrebările, observațiile lui îl surprind pe Gorlov, un om morocănos, grosolan, gata oricând să se ia la hartă. Apoi, șoferul începe însă să-și privească cu tot mai mult interes micu-i tovarăș de drum. Călătoria îi dezvăluie lui Iurka o multitudine de lucruri noi dar în același timp ea va însemna și un moment de răspîntie în viața morocănosului Gorlov, care întrezărește, dincolo de bariera vieții mărunte trăite pînă atunci, lumea unor bucurii necunoscute. Tovărășia fermecătoare a băiețușului îi trezește treptat un sentiment de amărăciune pentru anii irosiți meschin, îl face să înțeleagă că existența lui de pînă atunci a trecut mereu alături de marele drum al vieții adevărate. Întîlnirea cu Iurka îi descoperă perspectiva nebănuită a bucuriilor simple care înfrumusețează viața omului, îi înaripează aspirațiile, îi stimulează încrederea în forțele proprii.

Un sentiment de profundă stimă și încredere în om, în posibilitățile sale, străbate de la început pînă la sfîrșit acest film al studioului din Kiev, creat de regizorul Iuri Lisenko, după un scenariu al scriitorului A. Kuznețov. Modul de tratare a acestui film — a remarcat criticarul „Pravdei” — poate fi apreciat ca o polemică fătîșă împotriva filmelor care înjosec omul, care îl descriu de pe poziții naturaliste sau îi schimonosesc imaginea, făcînd din el un obiect de studii formaliste.

Actorii s-au aflat tot timpul pe primul plan al atenției regizorului. Cu multă finețe și într-o manieră interesantă a fost tratat de filmat a urmărit mișcările, stările lor sufletești, cele mai imperceptibile reacții.

Eroii filmului, prezentat recent în premieră pe ecranele sovietice, au cucerit pe bună dreptate simpatia spectatorilor căci întrușează aspirațiile spre marea, adevărata frumusețe umană.

P. F.

Șoferul Gorlov (V. Sukșin) și Iurka, micul lui pasager (V. Korol)

Raisa Kurkina, o tânără absolventă a școlii teatrale „Scepkin” din Moscova, s-a afirmat în cinematografie în rolul Zvetlanei Panișko din filmul „Vremea concediilor de vară”

Impărăția oglinzilor strîmbe

(Transformări miraculoase. Intrepreții: actori, un vultur și un motan)

Regizorul Alexandr Rou, căruia i se poate atribui pe bună dreptate titlul de cel mai popular povestitor cinematografic, pregătește o nouă surpriză pentru micii spectatori. El ecranizează basmul „În împărăția oglinzilor strîmbe”, în care vor putea fi înțelșiți o seamă de actori cunoscuți ai acestui gen cinematografic. Astfel, primul-ministru Nușrok este întrușipat de artistul A. Tait, Anidaș de Lidia Vertinskaia, Aksal de Tatiana Nosova. Un alt cunoscut interpret al personajelor de

basmlor, Gheorghii Miliar, apare în două roluri: este în același timp maestrul de ceremonii și... regina. Cine vor fi, însă, cei doi eroi principali ai basmului, copiii Oția și Ialo?

Pentru cele două roluri era neapărat nevoie de doi copii gemeni, care să semene ca două picături de apă. Printr-un anunț difuzat la posturile de radio, studioul a invitat copii gemeni între nouă și doisprezece ani să se prezinte la un concurs în vederea alegerii interpreților. În afară de interpretarea unui episod concurenților li se mai cerea și o altă probă decisivă: să fie foarte buni cîntăreți și dansatori. Spre surprinderea generală, în ziua stabilită s-au prezentat la studio nu mai puțin de trei sute de perechi de gemeni! Așa încît desfășurarea concursului a depășit cu mult timpul planificat. Copiii care au corespuns cel mai bine cerințelor au fost surorile Oția și Tania Iukin, eleve în clasa a doua. Talentul și seriozitatea fetitelor sînt foarte apreciate de echipa de cineaști, în schimb ascunderea lor prea mare dă mereu de furcă regizorului și operatorului.

Eroii din „Impărăția oglinzilor strîmbe” sînt nu numai semeni de-ai noștri, ci și animale și păsări. Și, la fel ca în basmlor, pe platoul de filmare se produc transformări cu adevărat miraculoase. Primul ministru Nușrok, de pildă, se prefacă într-o găină, Anidaș în șarpe. Abaj într-o broască rîtoasă. Partenerul actorului A. Tait decine, după transformare, cultura Karlusa, din menajeria circului. Ba se poate chiar afirma că cultura deține un rol de mai mare întindere, pe care l-a „studiat” cu dresorii G. Alexeev și G. Belihin. O surpriză plăcută pentru copii va fi revvederea interpretului titular din „Noile aventuri ale motanului încălțat”, motanul Karabas.

REFLECTOR

● Leonid Bikov, simpaticul interpret al filmelor „Voluntarii”, „Stele de mai”, „Dragostea lui Alioșa”, „Casa de la răsuce” a devenit comandant de vas... în noua producție a „Mosfilmului” „Cînd se ridică podurile”. E adevărat, vasul comandat de Bikov e un mic remorcher fluvial prost întretinut, dar asta nu-l împiedică pe erou să se socotească un adevărat lup de mare și să se ia la întrecere cu o vedetă rapidă, sfărîindu-și în cele din urmă vasul.

● În transpunerea pentru ecran a piesei lui S. Alioșin „Totul rămîne oame-nilor” și mai ales în realizarea complexei personalități a eroului, savantul Dronov, regizorul G. Natauson și actorul Nikolai Cerkasov au tot timpul în vedere exemplul vieții marelui fizician Igor Kurecatov.

● De patruzeci de ani, surorile Valentina și Zinaida Brumberg își consacra forțele creatoare filmelor de desene animate. În acest răstimp ele au realizat, la „Soiuzmultfilm”, aproape patruzeci de filme, printre care „Călătoriile lui Sinbad”, „Scufița roșie”, „Clopotelul fermecat”, „Povestea unui soldat” ș.a. Surorile Brumberg au terminat de curînd un nou film, o adaptare după basmul lui Iuri Oleșa „Treii grășani”. Filmul cuprinde șaiszeci de mii de desene. Scenariul aparține lui Viktor Șklovski iar muzica compozitorului A. Varlamov.

● O apreciată producție a studioului „Uzbekfilm” din Tașkent: filmul „Nu ești orfan”. Inspirat dintr-o întâmplare reală, filmul oglindește dragostea și generozitatea cu care doi oameni simpli, fierarul Mahgama și soția lui, au crescut paisprezece copii orfani de diferite naționalități, victime ale războiului. Filmul este tratat în maniera sobră a unui documentar. Actorul Abid Djali-lov, cunoscut interpret al unor roluri negative, deține în acest film rolul imimosului fierar.

Scurtă istorie a cinematografului sovietic

(x) Mihail Romm-veșnic tînăr

Figura lui Mihail Romm are, dincolo de importanța pe care i-o conferă valoarea operei sale cinematografice, un sens am zice simbolic. Pentru că opera lui Romm se caracterizează în cea mai mare măsură printr-o trăsură firească artistului sovietic, dar în acest caz cu o limpezime pregnantă: pasiunea pentru tema de actualitate. A fi mereu în miezul actualității, ca problematică și în același timp prin evoluarea mijloacelor de producție, a devenit o profesie de credință a realizatorului. Mihail Romm este un artist care intervine întotdeauna cu arma sa proprie, cu arta sa, în problemele politice ale contemporaneității. Preocuparea sa pentru arta de actualitate se manifestă dealtminteri și pe plan teoretic (pedagog de renume). M. Romm este unul din cei mai fertili realizatori sovietici pe tărîmul teoriei artei cinematografice, prezența lui, prin articole și studii, în dezbaterile unor probleme de principiu, fiind marcantă.

Născut în 1901, la Irkutsk, fiu al unui medic, Mihail Romm părăsește din adolescență pe calea militantului revoluționar. „În vara lui 1918 — își amintește el — am nimerit într-un detașament de marinari atașat unei expediții... Erau oameni cu adevărat liberi... Cînd te gîndești că nu trecuse nici jumătate de an de la Revoluție! În jumătate de an acești fii ai Kronstadtului... au scuturat toate lanțurile... Au respirat aerul Revoluției și acest aer i-a transformat cu totul”. Mihail Romm a respirat o dată cu ei acel aer tare și s-a format ca artist comunist.

S-a înscris mai întîi la Institutul de arte plastice voină să devină sculptor. A continuat prin a traduce din clasicii literaturii franceze. Nu-și găsea, însă, locul. Abia în 1929 a ajuns în cinematografie. Întîi ca scenarist. Apoi, în 1934, ca regizor. Erau anii cînd

popoarele lumii priveau cu îngrijorare dezvoltarea fascismului german. Mihail Romm a vrut să-și spună cuvîntul despre această problemă stringentă. Primul lui film, o adaptare după nuvela lui Maupassant, „Bulgăre de seu” marca totodată un net și vehement protest împotriva bogățiilor care calcă în picioare sentimentele, patriotulismul unei fete simple aruncate tot de ei la marginea societății și împinsă să devină o victimă a ocupanților germani. Peste cîțiva ani, la ocuparea Franței de către trupele hitleriste, filmul lui Romm devine de stringentă actualitate, deși acțiunea lui se petrece cu multe decenii în urmă.

Primul film a fost o substanțială reușită care l-a consacrat pe Mihail Romm aducîndu-l în primele rînduri ale cineaștilor sovietici. Urmează apoi, în 1937, un film — poate cel mai desăvîrșit din creația lui — intitulat „Cei 13”. Era istoria luptei unui grup de ostași roșii în desert. Construcția de o simplitate clasică a filmului, stăpînirea desăvîrșită a mijloacelor de exprimare cinematografică, forța dramatică deosebită și generozitatea de idei fac din acest film o capodoperă pe care oricine a văzut-o o păstrează în memorie. Cu acest film, apărut în momentul cînd se contura spectrul războiului, Mihail Romm era din nou în plină actualitate. Cele două filme despre Lenin care au urmat — „Lenin în Octombrie”, „Lenin în 1918” — sînt de atunci opere clasice ale cinematografului sovietic. Le cunoaștem cu toții și patosul lor, căldura față de genialul conducător al Revoluției, sobrietatea desăvîrșită în realizarea lor ne sînt bine cunoscute.

În timpul războiului Mihail Romm realizează acel minunat „Deportat 217”. Despre acest film, ca și despre altele produse de cinematografia sovietică în timpul războiului, despre această glorioficare a demnității umane a femeilor sovietice, francezul Georges

Marenso a scris cu admirație: „America și Europa realizează filme de război. Rusia nu se gîndește la asta. Ceea ce reprezintă cinematografia ei este viața cotidiană a unor ființe ale căror gînduri și acțiuni sînt toate îndreptate spre un unic țel: alungarea necinului de pe teritoriul patriei”.

După război Mihail Romm se adresează din nou unor probleme politice internaționale de mare actualitate. Astfel iau naștere filmele sale „Chestiunea rusă” sau mai tirziu „Asasinatul din strada Dante”. Între timp realizatorul se întoarce și spre tema istorică și creează „Amiralul Ușakov”, după un scenariu de A. Ștein. Nu renunță, însă, nici la activitatea lui de scenarist, scriind de pildă scenariul pentru ecranizarea romanului lui Lev Tolstoi, „Anna Karenina” pe care Kalatozov intenționa să-l realizeze.

Întreaga carieră artistică a lui Romm este pătrunsă de o înaltă exigență față de creația sa: „Judec foarte critic tot ceea ce am creat înainte. Sînt în asemenea „relații proaste” cu propriile mele opere încît nici nu le revăd... Cînd ele sînt prezentate elevilor mei, părăsesc totdeauna sala de vizionare... La bătrînețe încerc să-mi modifice radical stilul artistic... M-am gîndit mult în ultima vreme și am ajuns la convingerea că trebuie să mă îndrept spre mijloace noi, spre un stil nou”. Rodul acestor meditații a fost „Nouă zile dintr-un an”, al cărui succes internațional a reafirmat prestigiul artistic al lui Mihail Romm.

Nu te poți însă referi la personalitatea lui Romm fără a aminti și de calitățile și activitatea lui pedagogică. Profesor la Institutul unional de artă cinematografică, conducătorul uneia din grupele de creație de la „Mosfilm”, Romm a îndrumat primii pași sau chiar pașii mai tîrziu a numeroși realizatori de renume. Să înșirăm doar cîteva nume de elevi, care sîngure vorbesc despre prestigiul pedagogicului: Ciuhrai, Sciukin și Tumanov („Dragostea lui Alioșa”), Andrei Tarkovski, Danelia și Talankin („Serioja”)... În grupa de creație pe care o conduce, împreună cu Raizman și Kalatozov, au realizat filme regizori ca Ciuhrai, Alov și Naumov („Face noului venit”), Sveiter („Învieră”), Samsonov, Basov, Azarov și alții. Această simplă înșirare spune mai mult decît ar putea spune multe fraze.

Ion Barna

Doi ani deasupra prăpastiei

(Urmare din pag. 4-a)

pului lui Maxim fu preluată de Tosik — Anatori Pecenev. Sub conducerea lui, ilegalistii sabotau mașinile-unelte din atelierele unde se reparau avioane dușmane. De două ori au răsunat explozii pe podul către Darna: circulația trenurilor peste Nipru a fost întreruptă. Aruncarea în aer a unei porțiuni de cale ferată, incendierea unor depozite germane, uciderea citorva ofițeri de jandarmie — iată câteva din acțiunile lui Pecenev. Tosik era literalmente vinat de copiii hitleriști care izbutiseră să dea de casa lui și să se răzbune pe părinții lui, împușcându-i.

Tosik a continuat însă lupta. A pus la cale o acțiune de aruncare în aer a unei termocentrale. Dar când totul a fost gata, un agent al Gestapoului care se infiltrasese în grup l-a îndus în eroare asupra locului unde se afla paza. Au răsunat câteva salve de arme automate. Doi ilegalisti au fost uciși. Tosik, deși rănit, a izbutit să fugă.

Hitleriștii i-au luat urma. O companie de jandarmi a înconjurat casa în care se afla Pecenev rănit. Au zvirlit câteva grenade. Tot a tras multă vreme asupra lor iar ultimii glonte și l-a descărcat în timp.

Intr-o duminică insoțită din vara lui 1943, în biserica din cimitirul Baikovo se oficia slujba obișnuită. După terminarea slujbei, când credincioșii au pornit spre casele lor, au văzut în fundul cimitirului o fată frumoasă la braț cu un maior SS. Când cei doi au trecut de aleile centrale, dintr-un tufiș s-a ivit un tânăr înalt. A răsunat o împușcătură și încă un agent al Gestapoului a plecat pe lumea cealaltă.

Numai deocămintă printre kievleni s-a răspândit vestea că ziua în amiaza mare, în fața poporului, a mai fost ucis un călău și anume într-un loc unde hitleriștii nu puteau lua ostatici. Atunci când întocmiseră planul exterminării hitleristului oamenii lui Maxim, Nina Fedoruk și Jorj Dubkin, avuseseră într-adevăr în vedere și această împrejurare.

Caietul lui Maxim

Cum a izbutit, însă, să scape din ghearele Gestapoului Maria Ilincina Gruzdova? A doua zi după arestarea lui Maxim, a fost chemată de două ori la SD.

— Acum du-te acasă, i-a spus un ofițer de la Gestapo, chemând o santinelă. Adu-mă lucrurile și vino înapoi să mai stăm de vorbă cu dumneata.

Gruzdova a izbutit să înșele paza și să fugă. Era primejdios să mai rămână în Kiev și a părăsit orașul. A plecat să îndeplinească ultima misiune pe care i-o dăduse Maxim: să ajungă la Moscova și să povestească despre activitatea organizației. Așa se înțeleșeră pentru cazul că el ar fi fost arestat.

I-au trebuit câteva luni ca să ajungă la partizanii din detașamentul lui Popudrenko, care avea o legătură aeriană cu Pământul mare.

— Gruzdova să vină la Moscova cu primul avion — a transmis prin radio Centrul.

La Moscova a fost așteptată de statul major al mișcării de partizani. Relatarea activității grupului lui Maxim a durat de la 11 seara pînă la 6 dimineața.

Dar ce s-a întâmplat cu caietul cu scoarțe albastre de la care a pornit povestirea noastră?

În vara lui 1942 precautul Maxim înmînase ilegalistei M. V. Șuško un pachet în care se afla un caiet și niște acte.

— Păstrează-le împreună cu codul cifrat — i-a spus.

După ce Maxim a fost arestat, Maria Vasilievna a dat pachetul lui Sobolev. Mitea a completat însemnările lui Maxim cu alte nume iar pe o pagină a descris pe scurt împrejurările în care a murit.

După dispariția lui Mitea caietul a fost zvirlit de colo-colo pe la Gestapo.

Cum a ajuns din nou în mâinile oamenilor sovietici?

Conform planurilor comandamentului suprem german, trupele hitleriste urmau să părăsească Kievul la mijlocul lui noiembrie. Se prevedea ca orașul să fie distrus. Dar hitleriștii nu și-au mai putut pune planul în aplicare. Trupele sovietice au luat cu asalt Kievul la 6 noiembrie. Germanii n-au mai izbutit să ia cu ei nici măcar arhivele Gestapoului. În felul acesta ni s-a păstrat și caietul — care se afla în sertarul unui birou din camera 127 a unei clădiri de pe strada Korolenko.

★

Kievul era în sărbătoare, își saluta eliberatorii. Toți locuitorii ieșiseră pe străzi. Orchestrele cântau, orașul era împodobit cu flămuri roșii și flori. Printre cei care ieșiseră cei dintii să întâmpine trupele sovietice se aflau și oamenii lui Maxim.

Cei doi ani cumpliți pe marginea prăpastiei luaseră sfârșit. Incepea o viață nouă...

Prelucrare literară de A. EVSEEV

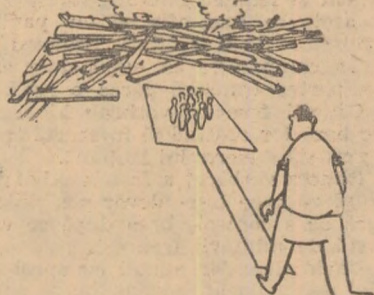
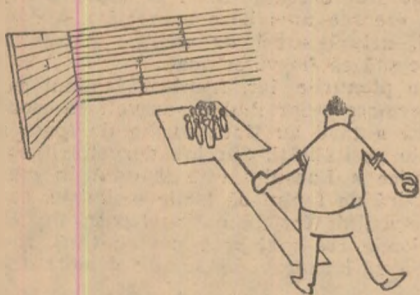

Circulația vehiculelor e interzisă.
Desen de I. Solin

— Iar fumează pe nemîncate!
Desen de V. Nedogonov

● UMOR ●

Fără cuvinte

Desen de O. Tesler

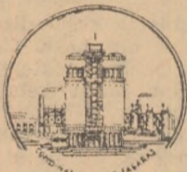
STOFE de CALITATE

I.I.S. LIBERTATEA

BOGAT ȘI VARIAT SORTIMENT
DE DESENE ȘI CULORI

SIBIU

COMBINATUL CHIMIC FĂGĂRAȘ

livrează :

- Bachelită pentru uz general în diverse culori
- Bachelită pentru uz electrotehnic
- Bachelită pentru uz electrotehnic în execuție tropicalizată.
- Bachelită textilă
- Rezoli diverse tipuri, lac de bachelită.
- Novolac solid, semifluid și alcoolic
- Aminoplast diverse culori.
- Celuloid, plăci de diferite grosimi și culori.
- Celuloid sidefat
- Celuloid marmorat
- Celuloid placat
- Cornoplast pentru nasturi, imitație corn

Execută : piese industriale în toate tipurile de bachelită și aminoplast, pentru înlocuirea metalelor feroase și neferoase precum și a lemnului.

Pe lângă producția de serie executăm proiectarea și sculele necesare presării pieselor comandate.

Cele mai plăcute și interesante

EXCURSII

în lunile MAI și IUNIE pe

DUNARE

cu elegantele motonave fluviale

OLTENIA ȘI CARPAȚI

Itinerariul : Giurgiu—Turnu Severin—Porțile de fier—Cazane—Giurgiu

Popasuri pe insula ADA KALEH și la Turnu Severin

Condiții foarte bune de cazare și de masă pe bordul motonavelor

TREI ZILE DE NEUITAT

Informații și înscrieri la toate agențiile O.N.T.-CARPAȚI

Capitulare necondiționată

Desen de O. Tesler

COM PLOT IN LAOS

Ucigaşul, un paraşutist de douăzeci de ani, care făcea de gardă în seara aceea la vila lui Quinim Folsena, ministrul de externe al Laosului, socotise totul pînă în cele mai mici amănunte. Ziua de 1 aprilie fusese şi ea aleasă cu bună ştiinţă. După ce-şi luase postul în primire îl aştepta acum din clipă în clipă pe ministrul care trebuia să se înapoieze de la recepţia dată de guvern în cinstea delegaţiei regale întoarsă din vizita făcută într-un număr de ţări participante la conferinţa de la Geneva în problema Laosului.

Pe la zece seara, maşina ministrului stopă la scară. Ucigaşul privi cum coboară din maşină ministrul cu soţia şi-l lăasă să treacă înainte. Cînd ministrul se apropie de uşa vilei, soldatul ridică arma în dreptul ochilor. Liniştea nopţii fu sfîşiată de o rafală. Quinim Folsena şi soţia lui se prăbuşiră, scâlţaţi în sînge. Soldatul se apropie de ministrul rănit şi-i mai trase cîteva gloanţe în cap...

Aşa a murit, la 48 de ani, un om care a jucat un rol important în rezolvarea problemei laotiene şi în crearea guvernului de unitate naţională.

A doua zi a avut loc o şedinţă extraordinară a guvernului. Conducătorii celor trei grupări politice participante la guvern au veşejit crima. Pe adresa guvernului şi a soţiei ministrului, care fusese grav rănită, seoseau fără încetare telegrame de condoleanţe.

Laosul era în fierbere. La o conferinţă de presă s-a dat citire unei scrisori a ucigaşului în care acesta, fără să dezvăluie numele celor care l-au împins la crimă, arată că l-a asasinat pe Quinim Folsena ca să „preîntîmpine o lovitură de stat”. Scrisoarea, întocmită pe tonul folosit în ultimul timp de presa americană şi locală de dreapta care-l denigra pe ministrul pentru ataşamentul lui faţă de cauza păcii şi a neutralităţii, cuprindea tot felul de calomnii grosolane la adresa forţelor patriotice.

Apoi, ziaristii s-au întîlnit cu Suvanna Fumma. Răspunzînd la întrebări, primul ministru a dezminţit zvonurile calomnioase privitoare la asasinarea lui Quinim Folsena, zvonuri care urmăreau să creeze disensiuni între Patet Lao şi neutralişti. Suvanna Fumma a declarat că vor fi luate măsuri urgente pentru a se face lumină asupra crimei. Deşi ancheta abia a început, este totuşi evident faptul că atenţatului n-ar fi putut avea loc fără amestecul serviciului de spionaj american. Într-o declaraţie specială, Comitetul Central al partidului Neo Lao Haksat a arătat că întreaga răspundere o poartă imperialismul american care încearcă să submineze guvernul de coaliţie, să scindeze forţele naţionale ce se pronunţă pentru promovarea unei politici de pace, neutralitate şi bună înţelegere. O declaraţie similară a fost dată publicităţii şi de conducerea Comitetului naţional de luptă pentru pace şi neutralitate, întemeiat de Quinim Folsena.

Cusut cu aţă albă...

Nu-i pentru nimeni un secret că asasinarea ministrului de externe este o verigă dintr-un lanţ de provocări continue, puse la cale în Laos de forţe ostile.

În timpul grelei perioade a luptelor am avut de multe ori prilejul să-l văd şi să stau de vorbă cu Quinim Folsena, care îndeplinea atunci funcţia de conducător al guvernului. Am putut să discut cu el şi atunci cînd s-a format guvernul de unitate naţională. Întotdeauna echilibrat, calm, nu se pierdea cu firea în nici o împrejurare. Îmi amintesc bine de ultima întîlnire. Pe aeroportul din Vientiane tocmai avusesse loc festivitatea predării către guvernul de coaliţie a unor avioane de transport destinate aprovizionării cu alimente a regiunilor depărtate ale Laosului, datorite de Uniunea Sovietică. Inconjurîndu-l pe Quinim Folsena care primise darul sovietic, ziaristii străini, în special americani, îl asaltau cu întrebări.

— Avioanele americane nu vă sînt de ajuns? — a întrebat unul dintre ei.

— Avioanele americane nu sînt la dispoziţia guvernului — a răspuns calm ministrul. Aviaţia americană aprovizionează numai forţele grupului de la Savannaket. Repet: guvernul nu poate să le controleze activitatea.

— Ce aţi dori din partea părţii americane? — s-a auzit o nouă întrebare.

— Dacă americanii vor într-adevăr să ajute Laosul, aviaţia lor ar trebui să se ocupe de transportul de încărcături conform planurilor guvernamentale, pentru ca toate cele trei părţi să ştie ce măruri transportă avioanele americane şi cînd, unde şi de pe ce aeroporturi decolează.

În răspunsul ministrului se simţea o notă de îngrijorare pentru soarta Laosului. Într-o recentă declaraţie a C.C. al partidului Neo Lao Haksat se arată într-adevăr că compania aeriană americană

„Air America” nu se limitează la zboruri în regiunile controlate de forţele din Savannaket. De multe ori, avioanele americane fac noaptea incursiuni în teritoriile ocupate de trupele neutraliste şi Patet-Lao unde lansează încărcături şi diversivonişti. Avioanele decolează de la aeroportul Vietnamului de sud şi al Thailandeii precum şi de pe aeroportul din Vientiane.

Fireşte, toate acestea creează dificultăţi în calea traducerii în viaţă a acordurilor de la Geneva şi constituie un permanent izvor de conflicte.

Şi mai e şi o altă problemă foarte discutată în cercurile politice din Laos. Conform acordurilor de la Geneva, toate trupele şi personalul militar străin trebuiau să părăsească ţara pînă la 7 octombrie 1962. În primele zile ale lunii octombrie locuitorii capitalei laotiene au putut fi martori la scenele destul de ciudate: instituţii militare americane îşi vindeau un preţ de nimic bunurile, ofiţerii şi soldaţii americani părăseau hotelurile iar deasupra oraşului duceau avioane americane care-i evacuuau pe funcţionarii militari.

Şi, într-adevăr, după 7 octombrie la Vientiane rar mai puteau fi văzuţi soldaţi americani. Şi totuşi, străinii nu părăsiseră ţara. O parte din militari fusese transferată dincolo de fluviul Mekong, în Thailanda, unde i se amenajaseră tabere speciale iar o altă parte se strămutase cît mai departe de supravegherea Comisiei internaţionale de control, în regiunile periferice, unde sînt instruite trupele grupului de la Savannaket. Schimbînd uniforma militară cu haine civile, un mare număr de consilieri şi instructori americani se dau acum drept reprezentanţi a tot felul de organizaţii economice, culturale etc. Unii din ei locuiesc şi în Vientiane.

Profitînd de faptul că acum se poate pătrunde mult mai uşor în regiunile aflate sub controlul neutraliştilor, ofiţerii americani au început să-şi facă apariţia în Valea Ulcioarelor şi să încerce să se pună bine cu unii din conducătorii forţelor armate ale grupului neutru. Nu încapă nici o îndoială că recentele încercări ale forţelor ostile de a complica relaţiile dintre unităţile Patet-Lao şi cele neutraliste în provincia Xieng-Kuang se datoresc tocmai acestor oameni.

La Savannaket

Faptul că americanii n-au plecat din Laos se vede cel mai bine la Savannaket — cartierul general al trupelor grupării de dreapta. Nu de mult am vizitat acesteastă regiune cu un grup de diplomaţi străini, invitaţi de Ministerul de Externe şi de statul major al generalului Nosavan. Un avion al companiei „Air Laos” ne-a depus pe aeroportul militar din Savannaket. Diplomaţii americani n-au vrut să călătorească împreună cu noi ci, aşa cum am constatat ulterior, au venit cu un avion militar purtînd însemnele S.U.A. Lucrul nu i-a surprins deloc pe ceilalţi diplomaţi străini, aşa cum nu i-a mirat nici faptul că pe aerodrom se aflau mai bine de zece avioane de vîntoare în jurul cărora forfoteau nişte tineri voinici care vorbeau englezeşte. Erau americani.

Oraşul este în imediată apropiere a aerodromului. Pe străzi se zăreau, ici-colo, uniformele poliţiei militare cu văzuţi albe. Din cînd în cînd puteau fi văzuţi americani în uniformă militară şi paraşutişti francezi. Aceştia din urmă făceau parte din contingentul aflat la baza militară franceză din Seno.

După o scurtă odihnă am plecat mai departe, pe o şosea asfaltată, spre oraşul militar. După ce am trecut de un gard lung de sîrmă ghimpată, care străjuieste şoseaua, am cotit la dreapta şi ne-am trezit pe un mare stadion tixit de o mulţime de oameni. Printre ei, mulţi militari străini şi, bineînţeles, americani.

Într-un cort, unde, la umbră, se afla

o estradă cu bănci şi scaune. O parte din estradă fusese ocupată de ofiţeri superiori din statul major al lui Nosavan. După decorarea unor ofiţeri şi colaboratori din administraţia locală au început parada militară şi exerciţii de război. Soldaţii au trecut peste nişte obstacole, au tăiat sîrmă ghimpată, au zvrilit torţe fumegînde. Bubuiau tunuri, răpăiau mitraliere. În general s-a demonstrat capacitatea de luptă a forţelor armate ale grupării de dreapta.

Seara am fost poftiţi cu toţii la o expoziţie despre dezvoltarea economiei Laosului. Acordurile unei orchestre de jazz turburau liniştea serii şi vizitatorii au fost invitaţi în nişte pavilioane puternic decorate. Dar nu era o expoziţie despre dezvoltarea economiei, ci o expoziţie de arme

Mari speranţe

Cu cîteva zile înainte de a părăsi Laosul am primit de locuitorul primului ministru, printul Sufanuvong, care este în acelaşi timp şi ministru al economiei şi planificării.

Sufanuvong ne-a declarat că situaţia din Laos continuă a fi încordată: se mai face simţit faptul că ţara este împărţită în două zone; că nici pînă acum n-a fost rezolvată în fapt problema unificării forţelor armate într-o singură armată naţională.

Lungul război civil — ne-a spus printul Sufanuvong, — a dezorganizat economia şi aşa destul de slabă. Agricultură se află în suferinţă, moneda laotiană se devalorizează. În ultimul an, puterea de cumpărare a kipului (unitate monetară laotiană) a scăzut de două ori. Toate produsele industriale — de la ac la maşini — trebuie importate. Ba s-a ajuns pînă acolo încît se importă şi produse alimentare. Căile de comunicaţie se află într-o stare deplorabilă. Nu există nici o singură cale ferată.

Şi totuşi Laosul are toate cele necesare pentru avîntul economiei şi pentru îmbunătăţirea situaţiei materiale a locuitorilor. Ţara are multe pămînturi fertile, mai ales în bazinul Mekong. Regiunile nordice sînt bogate în păduri cu esenţe preţioase. După opinia specialiştilor, Valea Ulcioarelor ar putea deveni o mare regiune crescătoare de animale. În sudul ţării există perspective admirabile pentru cultivarea orezului, cafelei şi porumbului.

Laosul are tot ce e necesar şi pentru dezvoltarea unei industrii. Chiar primele prospecţiuni au arătat că subsolul ţării e bogat în cărbuni, minereu de fier, plumb,

Fată laotiană

americane. Erau expuse mitraliere, tunuri, armament şi tehnică militară.

Tot acolo se mai afla şi un pavilion care prezenta baza militară franceză din Seno. În comparaţie cu exponatele americane, partea franceză părea o rudă săracă. Ofiţerii francezi vorbeau binevoitor despre baza lor, arătînd că în scurtă vreme va fi predată guvernului laotian...

Un francez vorbeşte o fost întebat dacă guvernul va avea într-adevăr posibilitatea practică de a controla baza după ce va fi evacuată de militarii francezi.

— Bineînţeles, dar numai cu aprobarea statului major de la Savannaket — a răspuns francezul.

mangan, metale rare. Belşugul de „căr-bune alb” deschide mari perspective pentru crearea unei baze energetice. Mekongul, uriaşă sursă de energie hidroelectrică, aşteaptă să fie valorificat.

În planurile lor, frunţaşi laotieni care întocmesc programul de dezvoltare economică a ţării au ţinut seama de toate aceste posibilităţi. Sarcina dezvoltării economice a Laosului este uşurată în mare măsură de faptul că ţările socialiste, care au sprijinit forţele naţional-patriotice în perioada cea mai grea pentru ţară, continuă să-i acorde un sprijin dezinteresat.

A. Filippov